

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
w Krakowie

ul. Piastowska 32, 30-070 Kraków

tel./fax: +48 12 422 06 36

e-mail: biuro@rops.krakow.pl

www.rops.krakow.pl

Monitoring kondycji podmiotów ekonomii społecznej w Małopolsce w 2017r.

Raport z VIII edycji badań

WYKAZ UŻYWANYCH SKRÓTÓW

CATI – wspomagany komputerowo wywiad telefoniczny (*Computer Assisted Telephone Interview*)

CAWI – wywiad przez Internet, prowadzony za pomocą udostępnienia respondentom kwestionariusza internetowego (*Computer Assisted Web Interviewing*)

ES – sektor ekonomii społecznej

NGO – organizacje pozarządowe (*non-governmental organisation*)

OSP – ochotnicza straż pożarna

OWES – ośrodek wsparcia ekonomii społecznej

PES – podmiot ekonomii społecznej

PFRON – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

PS – przedsiębiorstwo społeczne

ROPS – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie

Spis treści

WYKAZ UŻYWANYCH SKRÓTÓW	1
WPROWADZENIE.....	3
I. Najważniejsze wyniki badań.....	4
II. METODOLOGIA I ANALIZA WYNIKÓW BADANIA.....	7
II.1 Populacja badania i stopień realizacji próby	7
III. Charakterystyka badanych podmiotów ekonomii społecznej. Forma i geneza	9
IV. Działalność społeczna badanych podmiotów ekonomii społecznej.....	15
IV.1 Działania na rzecz wykluczonych lub/i zagrożonych wykluczeniem społecznym	15
IV.2 Działalność na rzecz społeczności lokalnej.....	19
V. WSPÓŁPRACA ORGANIZACJI Z OTOCZENIEM.....	23
V. Zasoby ludzkie	29
V.1 Liczba zatrudnionych ogółem.....	29
V.2 Zatrudnienie na umowę o pracę	30
V.3 Zatrudnienie na podstawie umów cywilnoprawnych	31
V.4 Zatrudnienie subsydiowane	31
V.5 Poziom zatrudnienia beneficjentów w podmiotach ekonomii społecznej.	32
V.6 Zatrudnienie i zwolnienia beneficjentów w ostatnich 12 miesiącach funkcjonowania PES.....	33
V.7 Wolontariusze	35
VI. Rozwój zasobów ludzkich	36
VI.1 Plany dotyczące zatrudnienia w najbliższych 12 miesiącach	36
VI.2 Wpływ pracowników i członków przedsiębiorstw społecznych na ważne decyzje w organizacji	37
VI.3 Podnoszenie kwalifikacji zawodowych	39
VII. Działalność ekonomiczna	40
VII.1 Obszary działalności ekonomicznej i jej odbiorcy	41
VII.2 Sytuacja finansowa podmiotów ekonomii społecznej	42
VII.3 Bariery i słabości utrudniające rozwój/zwiększenie skali działania państwa organizacji	45
VII.4 Potrzeby w zakresie wsparcia oferowanego przez ośrodki wsparcia ekonomii społecznej.	47

WPROWADZENIE

W 2017 roku, już po raz ósmy zrealizowane zostało badanie diagnozujące kondycję przedsiębiorstw społecznych w Małopolsce. W tym roku po raz drugi zostało ono rozszerzone o podmioty ekonomii społecznej, czyli takie organizacje, które nie prowadzą działalności ekonomicznej lub realizują ją sporadycznie¹. Z próby badawczej usunięte zostały natomiast centra integracji zawodowej i zakłady aktywności zawodowej czyli podmioty reintegracyjne, którym, obok klubów integracji społecznej i warsztatów terapii zajęciowej zostało dedykowane odrębne badanie².

W tym roku po raz piąty badanie zostało przeprowadzone z użyciem aplikacji internetowej do gromadzenia danych, które znacznie obniża koszty realizacji badania w najdroższej jego części - gromadzenia danych (tzw. fieldwork³) i ich kodowania.

Wyniki badania, jak co roku, przedstawione zostały w podziale na pięć rozdziałów. W pierwszej części raportu opisane zostały podstawowe charakterystyki podmiotów ekonomii społecznej z regionu, w podziale ze względu na formy prawne. Druga część opisu poświęcona jest wynikom dotyczącym kluczowej sfery aktywności tych organizacji, a mianowicie działalności społecznej. Daje to wgląd w specyfikę działań prowadzonych na rzecz określonych typów beneficjentów, a także działań, z których korzyści może czerpać cała społeczność lokalna. Z punktu widzenia trwałości takich inicjatyw, ważna jest ich zdolność do kooperacji – charakterystykę i natężenie współpracy podejmowanej przez PES można znaleźć w części trzeciej opracowania. Na kolejne partie raportu składają się: analiza zasobów ludzkich w badanych organizacjach oraz spojrzenie na ich działalność ekonomiczną, o ile jest prowadzona gdyż do badania zostały włączone również podmioty nie osiągające dochodu z działalności rynkowej.

W tym miejscu serdecznie dziękujemy wszystkim pracownikom PES, którzy zgodzili się wziąć udział w badaniu i przyczynili się do budowania rzetelnego obrazu małopolskiej ekonomii społecznej.

¹ Do 2016 roku w badaniu brały udział tylko podmioty prowadzące stałą działalność gospodarczą i/lub odpłatną.

² Raport pn. „Monitoring kondycji podmiotów ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym” dostępny jest na stronach: www.monitoring.es.malopolska.pl oraz www.es.malopolska.pl

³ Najbardziej czasochłonna i kosztowna część badania składająca się z wykonania badania w terenie: dystrybucji kwestionariuszy, realizacji wywiadów przez ankieterów, zebraniu wypełnionych kwestionariuszy.

I. Najważniejsze wyniki badań

1. Geneza badanych PES.

- Fundacje i stowarzyszenia powstają głównie z inicjatywy osób fizycznych, przy wykorzystaniu głównie środków prywatnych; z racji najliczniejszego występowania w próbie badawczej są zróżnicowane ze względu na długość prowadzonej działalności przy czym 90 % stowarzyszeń i 70% fundacji działa dłużej niż 5 lat.
- Założycielami spółdzielni socjalnych są organizacje pozarządowe i administracja samorządowa oraz osoby fizyczne, wykorzystując przede wszystkim środki publiczne; są to podmioty relatywnie młode (w stosunku do pozostałych form prawnych).
- Spółdzielnie pracy, inwalidów i niewidomych oraz inne formy spółdzielni powstają jako inicjatywa osób fizycznych z wykorzystaniem różnych środków i są podmiotami o ponad 10 letnim stażu działalności.

2. Działalność ekonomiczna badanych PES.

- Stowarzyszenia w zdecydowanej większości nie prowadzą działalności ekonomicznej (117 z 185), ok. ¼ badanych stowarzyszeń prowadzi działalność odpłatną; działalność gospodarcza oraz łączona (gospodarcza z odpłatną) są stosowane marginalnie - przez 12% stowarzyszeń (6% prowadzi działalność gospodarczą i 6 % łączoną).
- Fundacje są bardzo zróżnicowane, niemal równą proporcję stanowią te prowadzące działalność gospodarczą oraz odpłatną (po 25%), 32% nie prowadzi działalności ekonomicznej, a 19% łączy działalność odpłatną z gospodarczą.

3. 51% badanych PES, zadeklarowała prowadzenie działalności na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Pozostałe 49% to przede wszystkim spółdzielnie pracy oraz inne formy spółdzielni. W 2017 roku główną grupą beneficjentów dla PES, które deklarują działalność na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym były osoby niepełnosprawne. Na drugim miejscu znajdują się dzieci i młodzież z zagrożonych środowisk, następnie osoby bezrobotne (w tym długotrwale bezrobotne). Najmniej badanych organizacji pracuje na rzecz osób opuszczających zakłady karne i osób bezdomnych.

4. Z wielu rodzajów działań podejmowanych przez PES na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym od lat na pierwszym miejscu jest organizacja czasu wolnego i wypoczynku swoim beneficjentom, następnie aktywizacja zawodowa i edukacja oraz pomoc terapeutyczna. W ramach aktywizacji zawodowej beneficjentów najpopularniejszą formą wsparcia jest podnoszenie kwalifikacji w ramach szkoleń i kursów (np. zawodowych, językowych itp.), następnie doradztwo i poradnictwo specjalistyczne (np. psychologiczne, zawodowe). W tym roku po raz pierwszy jedna z najtrudniejszych form aktywizacji jaką jest znalezienie (i przygotowanie) beneficjenta do pracy na „otwartym” rynku znalazła się na wysokim, trzecim miejscu.

5. Poza działalnością na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym badane PES mogą dostarczać usługi deficytowe na rzecz mieszkańców w lokalnych społecznościach (zwane zarówno w kwestionariuszu, jak i literaturze dot. ES - społecznymi usługami użyteczności publicznej). W 2017 roku, 40% badanych PES (fundacji, stowarzyszeń i spółdzielni socjalnych) zadeklarowała realizację takich właśnie działań. Spółdzielnie pracy, w tym inwalidów i niewidomych oraz inne formy spółdzielni w ogóle nie realizują tego typu działalności. Szacunki dotyczące osób, które skorzystały z usług użyteczności publicznej w społecznościach lokalnych są wysokie: w sumie 113 536 osób skorzystało z działań świadczonych przez 109 organizacji.

6. Wspieranie działalności mieszkańców wytwarzających lokalne, tradycyjne produkty, takie jak: kulinaria, rzemiosło, usługi edukacyjne, turystyczne związane z danym miejscem czy też wytwarzanie przez podmioty ekonomii społecznej tego typu produktów, to działania również kojarzone z sektorem ekonomii społecznej. Niestety tego typu nisze zagospodarowuje od lat nie więcej niż 15 % PES. Nie można też powiedzieć, że jakiś typ PES „specjalizuje” się w produkcji lokalnym. Zupełnie niezainteresowane są tą tematyką badane spółdzielnie poza 2 z 10 spółdzielni socjalnych oraz ok. 10% fundacji i stowarzyszeń. Suma osób, które skorzystały na wytwarzaniu i sprzedaży produktów lokalnych wynosi 573 osoby.
7. Współpraca PES z otoczeniem:
- 84% badanych PES współpracowała w 2017 r. z samorządem lokalnym, w tym 63% PES jest zadowolona z efektów tej współpracy, 16% PES ambiwalentnie oceniła jej efekty, a 5% była niezadowolona ze współdziałania z samorządem lokalnym. Relatywnie najrzadziej z tym partnerem współpracują fundacje, najczęściej spółdzielnie socjalne oraz stowarzyszenia;
 - 54% badanych organizacji współpracowała z innymi PES, w tym 38% była zadowolona z efektów tej współpracy, 16% ambiwalentnie oceniła jej efekty; znalazł się też 1 podmiot niezadowolony ze współdziałania z PES. Z innymi podmiotami ekonomii społecznej najrzadziej współpracowały w 2017 roku inne formy spółdzielni (samopomoc chłopska, ogrodnicze i rolnicze) oraz ponad 40% stowarzyszeń i fundacji; relatywnie najczęściej - spółdzielnie socjalne;
 - Istnieje statystycznie istotna zależność między liczbą partnerów PES i intensywnością współpracy z PES czyli między poziomem usieciowienia oraz intensywnością współpracy - ci, którzy współpracują z wieloma PES robią to z większą częstotliwością, a ci, którzy mają mało partnerów do kooperacji, współpracują rzadziej;
 - 56% PES współpracowała z biznesem w 2017 r. z czego 33% była zadowolona z efektów tej współpracy, 22% PES ambiwalentnie je oceniła; a 2 podmioty były z niej niezadowolone. Relatywnie najwięcej kontaktów z biznesem miały spółdzielnie pracy i spółdzielnie socjalne, połowa stowarzyszeń i ok. 60% fundacji.
 - Martwi słaba rozpoznawalność i wskaźnik współpracy PES z ośrodkami wsparcia ekonomii społecznej, które mają szeroką ofertę wsparcia dla badanych organizacji. Aż 71% badanych PES nie współpracowała w 2017 r. z OWES, 19% była zadowolona z efektów tej współpracy, 9% PES ambiwalentnie oceniło jej efekty; znalazły się też 2 PES niezadowolone ze współdziałania z ośrodkami wsparcia ES. Z „otoczeniem ekonomii społecznej” współpracowały niemal wszystkie spółdzielnie socjalne, ok. 30% stowarzyszeń oraz ok. 25% fundacji.
8. Zasoby ludzkie w badanych PES:
- Z 214 PES, 43,5% nie zatrudniała w 2017 r. pracowników w żadnej formie. 121 przypadków deklarujących zatrudnienie co najmniej 1 pracownika daje pracę średnio 25 osobom przy medianie równej 9. 28% badanych PES zatrudnia do trzech pracowników. W sumie, w 121 organizacjach pracują 3064 osoby bez względu na rodzaj umowy. Największym pracodawcą są spółdzielnie pracy (średnia 56 pracowników) oraz inne spółdzielnie (43 pracowników). Średnia dla fundacji wynosi 22 pracowników, dla stowarzyszeń 23, a dla spółdzielni socjalnych 10 osób.
 - 56% badanych PES zadeklarowała brak pracowników zatrudnionych „na etat.”. Dla zatrudniających jedną lub więcej osób w formie umowy o pracę średnia wynosi 26 osób,

mediana 9. W sumie, w 90 badanych PES pracę „na etat” znajduje 2360 osób. Porównując liczbę pracowników ogółem – 3064 z liczbą pracowników etatowych dowiadujemy się, że blisko 77% osób pracujących w badanym sektorze to pracownicy zatrudnieni na umowę o pracę. Największymi pracodawcami są spółdzielnie pracy (w tym inwalidów i niewidomych) – średnia liczba pracowników zatrudnionych na „etat” równa się 54 czyli niemal tyle samo co średnia zatrudnionych ogółem (56) oraz „inne spółdzielnie” - średnia 42 osoby (przy średniej liczbie pracowników ogółem 43).

- 51% badanych PES zatrudnia jedną lub więcej osób na umowę zlecenie lub o dzieło przy średniej wynoszącej 10 osób i medianie równej 3. W sumie 101 badanych PES daje pracę w formie umów cywilnoprawnych 1033 osobom. Jest to rozwiązanie stosowane przede wszystkim przez fundacje (średnia liczba pracowników 15) oraz stowarzyszenia (średnia 9). Wszystkie typy spółdzielni wyraźnie preferują zatrudnienie na umowę o pracę.
- Tylko 12% zatrudnia minimum jedną osobę korzystając z dopłat do wynagrodzenia dla pracowników. Dla tych 23 PES średnia wynosiła 9 osób, lecz jest to informacja niemiarodajna. Po usunięciu spółdzielni zatrudniającej 143 osoby średnia spadła do 3 osób, a mediana uplasowała się pomiędzy 2 a 3 osoby (połowa z 22 PES zatrudnia dwóch lub mniej pracowników, a druga połowa 3 lub więcej pracowników). W sumie 23 PES zatrudnia 216 osób w formie subsydiowanego zatrudnienia. Najczęściej z tej formy zatrudnienia korzystają stowarzyszenia i spółdzielnie socjalne.
- 12% badanych PES zatrudnia jednego lub więcej pracownika będącego równocześnie ich beneficjentem. Średnia dla tych 26 podmiotów wynosi 14 osób, mediana 3. W sumie, w 26 PES zatrudnionych było w 2017 r. 364 beneficjentów; najwięcej 92 osoby zatrudnia duże stowarzyszenie prowadzące podmioty reintegracyjne dla osób niepełnosprawnych.
- W 2017 roku w 25 badanych PES zatrudniono 109 nowych pracowników będących równocześnie beneficjentami organizacji. Średnia dla omawianych 25 podmiotów wynosiła 4,4 osoby, a mediana 2 osoby. Zwolnienia beneficjentów w omawianym roku dokonały się w 23 PES i objęły 58 osób, czyli blisko o połowę mniej niż liczba osób przyjętych do pracy. Średnia dla 23 PES dokonujących zwolnień wynosiła 2,5 osoby przy medianie równej 2. W tym roku istnieje korelacja⁴ pomiędzy faktem przyjmowania do pracy nowych beneficjentów, a zakończeniem pracy przez „starych” beneficjentów w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Najwyższą średnią osób zatrudnionych miało 12 stowarzyszeń (średnia: 6 nowych pracowników); wysoką średnią miały też spółdzielnie socjalne i fundacje (4 osoby nowopryjęte do pracy). Ponieważ, jak wcześniej wspomniano, występuje związek między przyjmowaniem i zwalnianiem pracowników, również stowarzyszenia, fundacje i spółdzielnie socjalne mają najwyższe średnie liczby osób zwolnionych z pracy w ostatnim roku (stowarzyszenia – 3 osoby, fundacje – 3, spółdzielnie socjalne – 2).
- 13 podmiotów, które dokonały zwolnień (z 23) zadeklarowała, że osoby zwolnione znalazły pracę na otwartym rynku pracy (36 osób). Porównując z 58 osobami, które tą pracę straciły oznacza to, że 62% beneficjentów, którzy stracili pracę nadal jest aktywnych zawodowo (pracuje poza PES).
- 79% PES nie planuje zmian w zakresie zatrudnienia. Spośród pozostałych organizacji, więcej zamierza zwiększyć zatrudnienie – 36 PES (17%) niż je zmniejszyć – 8 PES (4%). Najbardziej

⁴ Współczynnik korelacji liniowej Pearsona $r = 0,842$.

optymistycznie podchodzą do planów zatrudnienia spółdzielnie socjalne oraz fundacje, z których ¼ planuje zwiększyć zatrudnienie.

- 80 % PES zgłasza potrzebę doszkalania swoich pracowników. Najczęściej wybieraną dziedziną jest pozyskiwanie środków finansowych (np. z Unii Europejskiej), następnie szkolenia z finansów i księgowości, szkolenia branżowe – zgodne z profilem działalności organizacji oraz z zakresu prawa.
9. Działalność ekonomiczna badanych PES:
- Fundacje oferują swe usługi (główna branża wybrana przez fundacje) najbardziej szerokiemu (zróżnicowanemu) klientowi - beneficjentom, osobom indywidualnym, przedsiębiorstwom i podmiotom publicznym;
 - Spółdzielnie mają głównie klienta biznesowego oraz indywidualnego i prowadzą przede wszystkim działalność usługową i handlową;
 - Stowarzyszenia mają ofertę nakierowaną głównie na klienta indywidualnego, następnie na beneficjenta. W pytaniu o branżę stowarzyszenia wybierały głównie usługi, zaznaczały, że ich to „nie dotyczy”, lub, że prowadzą „inną działalność” (zbieżną z działalnością statutową).
 - Rozpiętość przychodów badanych PES jest bardzo duża, przy czym najwięcej podmiotów deklaruje osiąganie przychodu ogółem powyżej 10 tysięcy złotych, ale nieprzekraczającego 100 tysięcy złotych. Na drugim miejscu pod względem liczebności znalazła się kategoria PES deklarująca brak jakiegokolwiek przychodu, następnie PES, które osiągnęły do 10 tysięcy złotych.
 - Wybierając z próby jedynie fundacje i stowarzyszenia oraz tzw. „inną formę prawną”, które zaznaczyły prowadzenie działalności ekonomicznej (gospodarczej, odpłatnej oraz równoległe – gospodarczej i odpłatnej) dostajemy informacje od 87 przypadków PES. Średni udział przychodów z działalności ekonomicznej w tych podmiotach wynosi 33%, ale mediana tylko 15.
 - Największy odsetek badanych PES nie osiągnął w 2017 r. ani zysku ani straty, kolejna najliczniejsza grupa to PES, które osiągnęły zysk z prowadzonej działalności, blisko 1/5 stanowią jednak PES (głównie „inne spółdzielnie”) które miały stratę.
10. 23,5% badanych PES uznało, że nie widzi żadnych barier w prowadzeniu bieżącej działalności. Pozostali wymieniali trudności z pozyskaniem środków pieniężnych na rozwój organizacji (98), bariery prawne (54) oraz administracyjne (52). Warto zwrócić uwagę, że wyżej wymienione bariery są w dużej mierze niezależne od PES, nie wynikają z ich słabości, braku zasobów, doświadczenia itd., tylko są barierami zewnętrznymi, w tym systemowymi. Dopiero na piątym miejscu pod względem uciążliwości dla rozwoju znajdują się: braki związane z wyposażeniem (22 wskazań), trudności w zarządzaniu zespołem czy profil pracowników (po 18 wskazań).
11. Jako najbardziej pożądaną formę wsparcia badane PES w zdecydowanej większości wskazały granty na rozwój usług społecznych (123 wskazania), usługi prawne (96 PES), specjalistyczne szkolenia (73 PES) oraz dotacje (66 PES) i usługi księgowe (60).

II. METODOLOGIA I ANALIZA WYNIKÓW BADANIA – kluczowe kwestie

II.1 Populacja badania i stopień realizacji próby

Badaniem objęte zostały następujące podmioty, do których pozyskano dane kontaktowe z rejestru REGON przekazane przez Główny Urząd Statystyczny:

- spółdzielnie socjalne,
- spółdzielnie inwalidów i niewidomych,
- spółdzielnie pracy,
- inne spółdzielnie, poza mieszkaniowymi,
- stowarzyszenia, w tym ochotnicze straże pożarne,
- fundacje.

W sumie w bazie znalazło się 9078 podmiotów, do których został wysłany kwestionariusz ankiety internetowej.

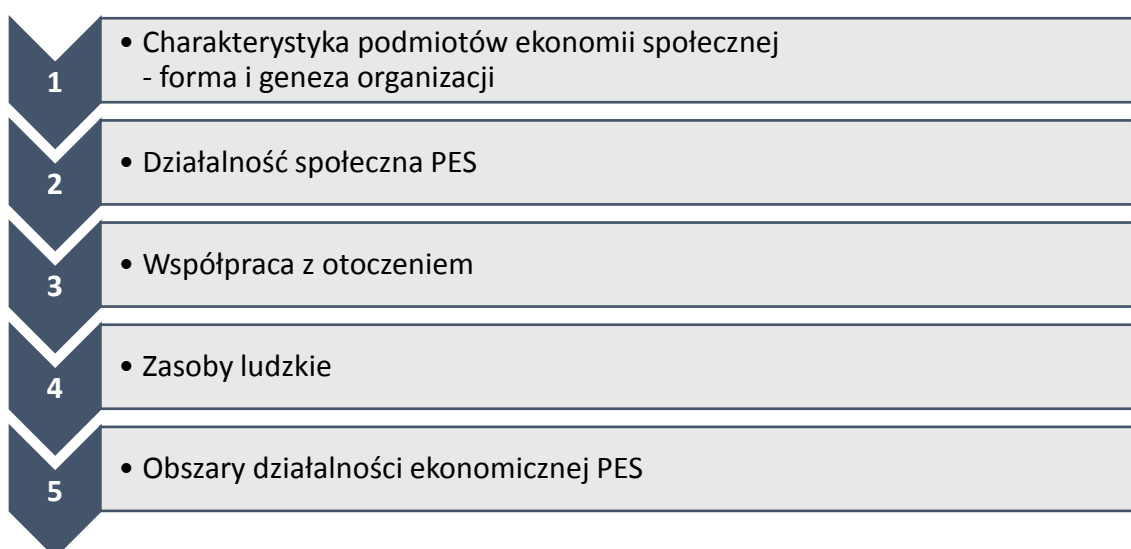
Badanie składało się z dwóch faz:

1. samodzielnego wypełniania ankiety internetowej (CAWI)
2. wypełniania ankiety internetowej (CAWI) wspomaganą kontaktami z pracownikami ROPS. Obejmowały one w szczególności:
 - kontakty telefoniczne w celu zachęcenia do udziału w badaniu,
 - ponowną wysyłkę zaproszeń oraz linków do ankiety z aplikacji,

Kwestionariusz ankiety dostępny był od dnia 13 maja 2018 r. do 11 czerwca 2018 r. na stronie www.monitoring.es.maloposka.pl. W efekcie podjętych działań uzyskano odpowiedzi od 283 PES.

Wyniki badań prezentowane są w raporcie w podziale na pięć głównych obszarów badawczych. Podział ten, w dużym stopniu odzwierciedla strukturę narzędzia wykorzystanego w procesie gromadzenia danych. Podział i kolejność prezentowanych w niniejszym raporcie analiz, przedstawia poniższy schemat.

Schemat 1. Analizowane obszary

Źródło: Opracowanie własne.

W związku z tym, że nie wszystkie badane podmioty wypełniły ankietę w całości, udzielone przez nie odpowiedzi analizowane i prezentowane są w raporcie w ramach wyżej wymienionych obszarów. Przy

charakterystyce wyników odnośnie każdego z tych obszarów pod wykresem umieszczono liczbę podmiotów (N), które udzieliły odpowiedzi na dane pytanie.

Przy podawaniu informacji o rozkładach odpowiedzi na poszczególne pytania zawarte w ankiecie, przyjęto poniższe zasady:

- podawanie wartości procentowej (% z ogółu) przy charakteryzowaniu ogółem badanych podmiotów, np.
W procesie założycielskim organizacji 78% wskazała głównie na udział środków prywatnych.
- podawanie liczebności w przypadku porównywania odpowiedzi badanych w podziale na reprezentowaną formę prawną (poza stowarzyszeniami i fundacjami, których liczebności w badaniu były wystarczająco wysokie).
W procesie założycielskim na udział środków prywatnych wskazały 2 z 10 spółdzielni socjalnych, 88% fundacji (52 z 59) oraz 4 z 9 spółdzielni pracy.

III. Charakterystyka badanych podmiotów ekonomii społecznej. Forma i geneza

Charakterystyka PES uwzględnia następujące wymiary:

- 1) forma prawna badanej organizacji,
- 2) rodzaj prowadzonej działalności ekonomicznej,
- 3) okres funkcjonowania organizacji na rynku,
- 4) rodzaj podmiotu inicjującego powstanie organizacji
- 5) oraz charakter środków finansowych wykorzystanych przy jej zakładaniu (publiczne/prywatne).

Kryteria wyboru populacji przyjęte w badaniu określały precyzyjnie formę prawną podmiotów, które mogły znaleźć się w próbie. Badaniami objęte zostały następujące kategorie podmiotów:

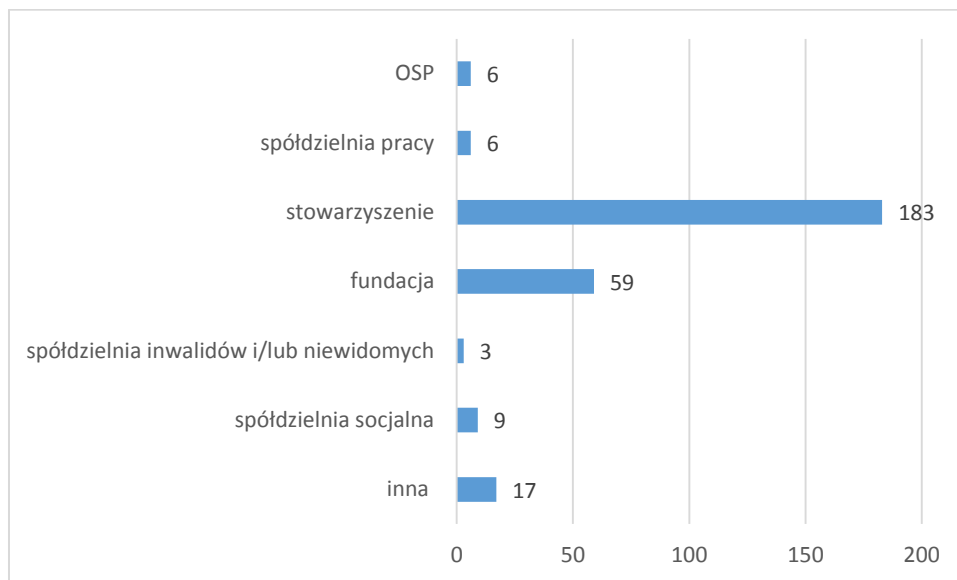
- 1) spółdzielnie socjalne,
- 2) spółdzielnie inwalidów i niewidomych,
- 3) spółdzielnie pracy,
- 4) inne spółdzielnie poza mieszkaniowymi,
- 5) fundacje,
- 6) stowarzyszenia, w tym ochotnicze straże pożarne,
- 7) spółki non profit założone przez NGO

Najliczniejszą grupę podmiotów, która wypełniła kwestionariusz stanowiły stowarzyszenia 65% (183 z 283), następnie fundacje 21% (59 z 283) ponadto, w badaniu wzięło udział:

- 6 ochotniczych straży pożarnych (z powodu zbyt małej liczebności oraz faktu, że OSP są stowarzyszeniami, zostały włączone do kategorii „stowarzyszenia”)
- 3 spółdzielnie inwalidów (z powodu małej liczebności oraz faktu, że jest to jeden z typów spółdzielni pracy, zostały włączone do kategorii „spółdzielnie pracy”).
- 6 spółdzielni pracy
- 9 spółdzielni socjalnych

- oraz 17 podmiotów zaszeregowanych jako „inna forma”, w skład których weszły inne spółdzielnie: 9 spółdzielni „Samopomoc Chłopska”, 6 spółdzielni ogrodniczych, rolniczych, handlowych i 2 banki spółdzielcze.

Wykres 1. Forma organizacyjna badanych podmiotów.

N=283

Celem dalszej analizy połączono ochotnicze straże pożarne z szeroką kategorią stowarzyszeń oraz spółdzielnie inwalidów z kategorią spółdzielnie pracy. Po dokonaniu tych zmian grupa badanych PES prezentuje się następująco:

67% (189) podmiotów w próbie stanowią stowarzyszenia,

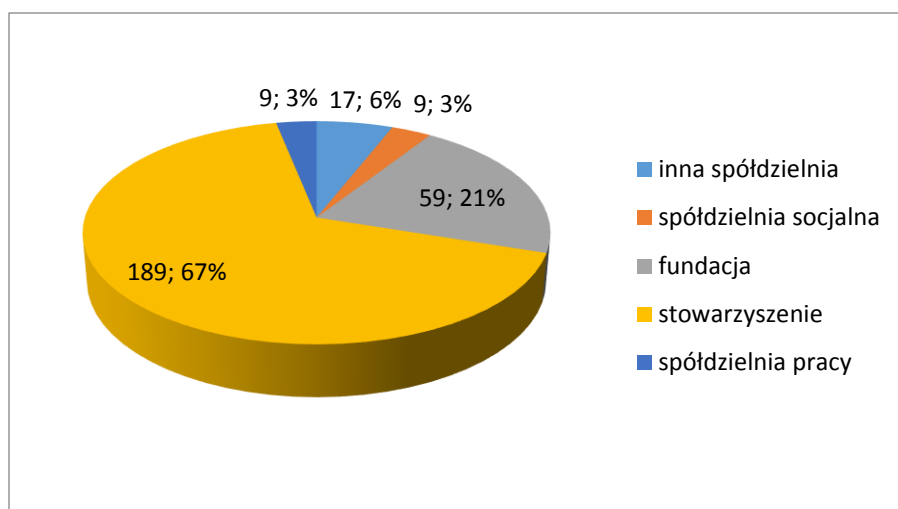
21% (59) podmiotów stanowią fundacje,

6% (17) podmiotów zgrupowanych w kategorii „inne spółdzielnie” (9 spółdzielni „Samopomoc Chłopska”, 6 spółdzielni ogrodniczych, rolniczych, handlowych i 2 banki spółdzielcze),

3% (9) zajmują spółdzielnie pracy,

3% (9) stanowią spółdzielnie socjalne.

Wykres 2 Formy prawne PES biorących udział w badaniu.

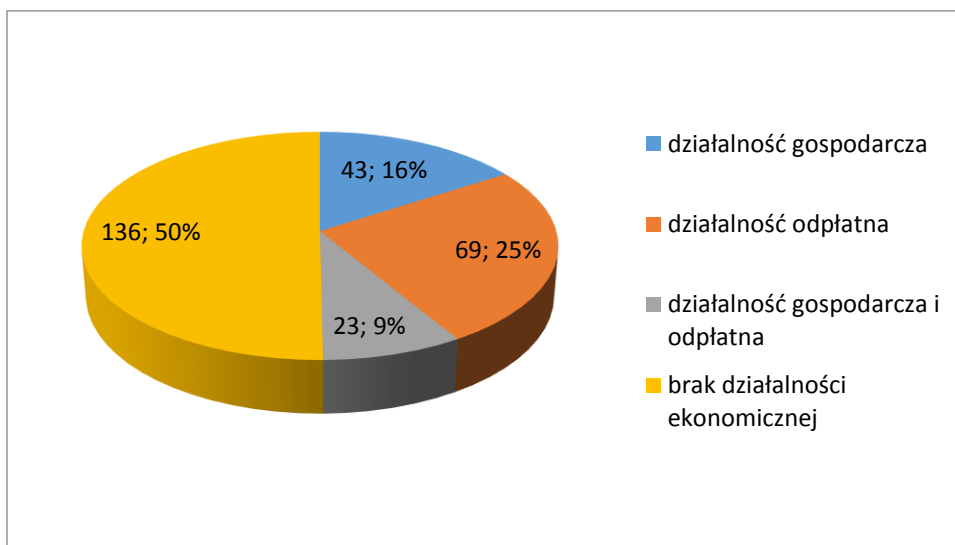
N = 283

Rok wcześniej, w badaniu z 2016 roku zrezygnowano z „filtru”, jakim była konieczność prowadzenia działalności ekonomicznej, rozumianej jako zarejestrowana działalność gospodarcza, odpłatna działalność nie dla zysku lub obydwie formy jednocześnie. Kryterium to dotyczyło przede wszystkim fundacji i stowarzyszeń, spółdzielnie bowiem (socjalne⁵, pracy, inwalidów i niewidomych) prowadzą zarejestrowaną działalność gospodarczą. Drugim kryterium, z którego zrezygnowano w zeszłorocznym badaniu był wymóg stałego charakteru prowadzenia działalności ekonomicznej.

W tegorocznym badaniu, tak jak w ubiegłych, najliczniejszą kategorię stanowiły PES nie prowadzące działalności ekonomicznej (50%), odpłatną działalność nie dla zysku wskazało 25% badanych, działalność gospodarczą – 16%, a łącznie działalność gospodarczą i odpłatną – 9%.

⁵ Spółdzielnie socjalne mogą obok działalności gospodarczej prowadzić też działalność odpłatną pożytku publicznego.

Wykres 3. Forma prowadzonej działalności ekonomicznej.

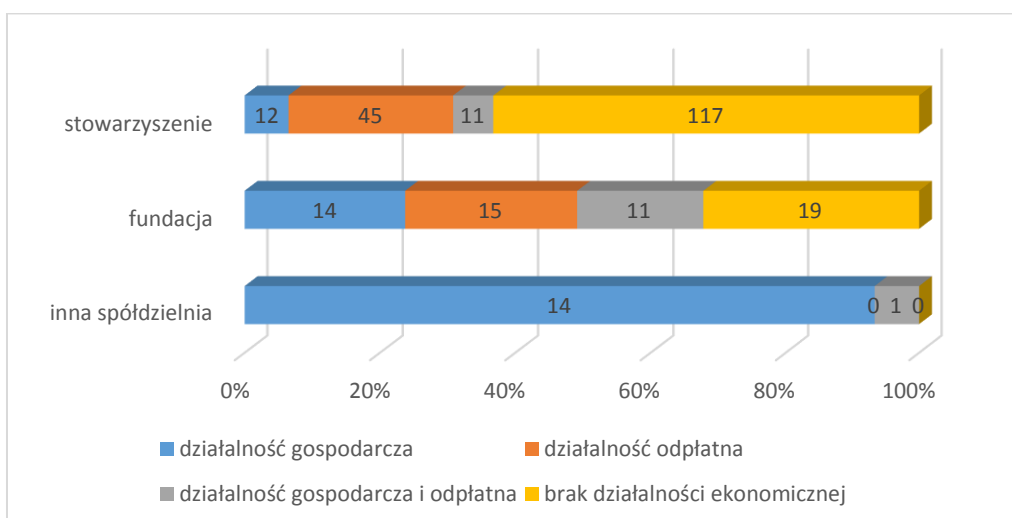

N=273

Korelując formę prawną z działalnością ekonomiczną bądź jej brakiem otrzymujemy następujące zależności:

- Stowarzyszenia w zdecydowanej większości nie prowadzą działalności ekonomicznej (117 z 185), ok. ¼ badanych stowarzyszeń prowadzi działalność odpłatną; działalność gospodarcza oraz łączona (gospodarcza z odpłatną) są stosowane marginalnie - przez 12% stowarzyszeń (6% prowadzi działalność gospodarczą i 6% łączoną).
- Fundacje są bardzo zróżnicowane, niemal równą proporcję stanowią te prowadzące działalność gospodarczą oraz odpłatną (po 25%), 32% nie prowadzi działalności ekonomicznej, a 19% łączące działalność odpłatną z gospodarczą.
- Inne spółdzielnie (poza mieszkaniowymi) prowadzą w zdecydowanej przewadze działalność gospodarczą (14 z 15), jedna łączy prowadzenie działalności gospodarczej z odpłatną.

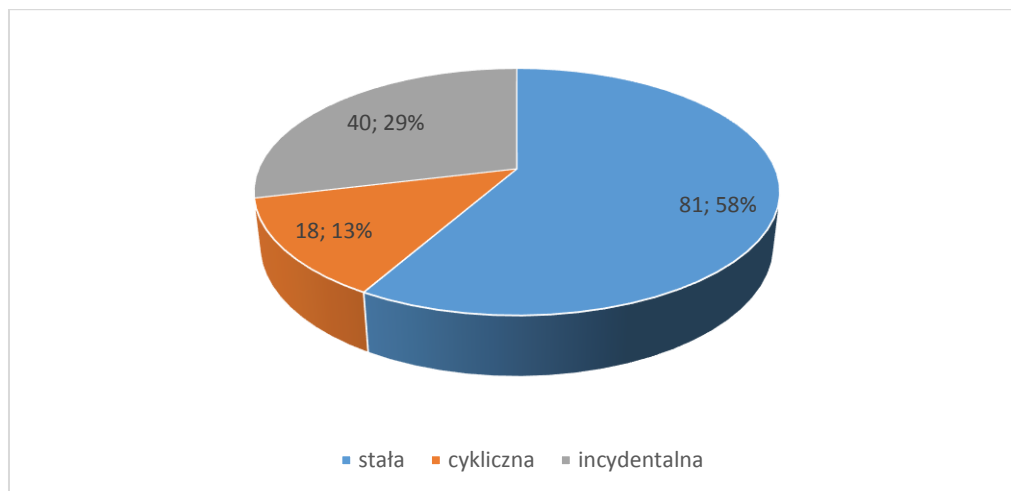
Wykres 4. Rodzaj prowadzonej działalności ekonomicznej w wybranych formach organizacyjnych.

N=259

Kryterium dodatkowym w przypadku prowadzenia działalności ekonomicznej był jej stały, cykliczny bądź incydentalny charakter. Spośród 139 PES, które odpowiedziały na to pytanie więcej niż połowa (58%) prowadzi działalność zarobkową w sposób stały, 13% deklaruje działalność cykliczną, a 29% incydentalną.

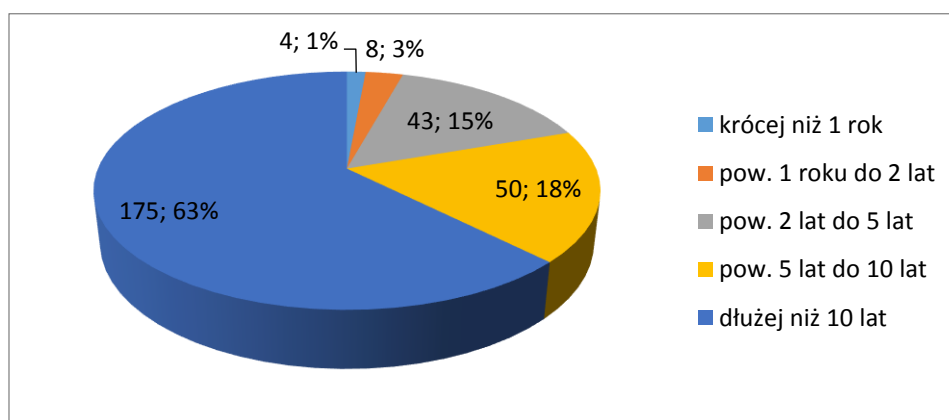
Wykres 5. Charakter prowadzonej działalności ekonomicznej.

N=139

Biorąc pod uwagę długość funkcjonowania organizacji na rynku, 63% badanych podmiotów ekonomii społecznej to podmioty starsze, funkcjonujące dłużej niż 10 lat. Najstarsze PES w próbie (działające powyżej 10 lat) to spółdzielnie inwalidów i niewidomych, spółdzielnie pracy oraz inne spółdzielnie. Blisko 70% stowarzyszeń, które uczestniczyły w badaniu to organizacje działające dłużej niż 10 lat. Relatywnie najmłodsze są spółdzielnie socjalne – 1/3 powstała do roku, 1/3 działa na rynku dłużej niż 2 lata do 5 lat,. Fundacje są bardzo zróżnicowane i podobne odsetki mieszczą się we wszystkich kategoriach poza kategorią „krócej niż rok”, w której nie było ani jednego wskazania oraz powyżej roku – 2 lat (1 fundacja).

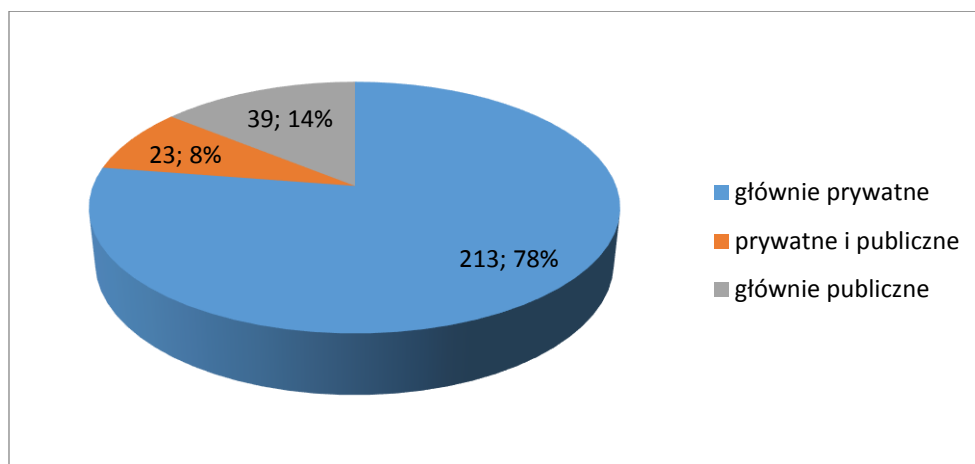
Wykres 6. Długość istnienia na rynku.

N=280

Badane podmioty zapytano również o charakter środków finansowych wykorzystanych przy ich zakładaniu. Na podstawie rozkładu odpowiedzi można zauważyć, że w procesie założycielskim organizacji ponad trzy czwarte podmiotów - 78% wskazało głównie na udział środków prywatnych, 14% powstało głównie ze środków publicznych, a 8 % PES mniej więcej w równym stopniu ze środków prywatnych i publicznych.

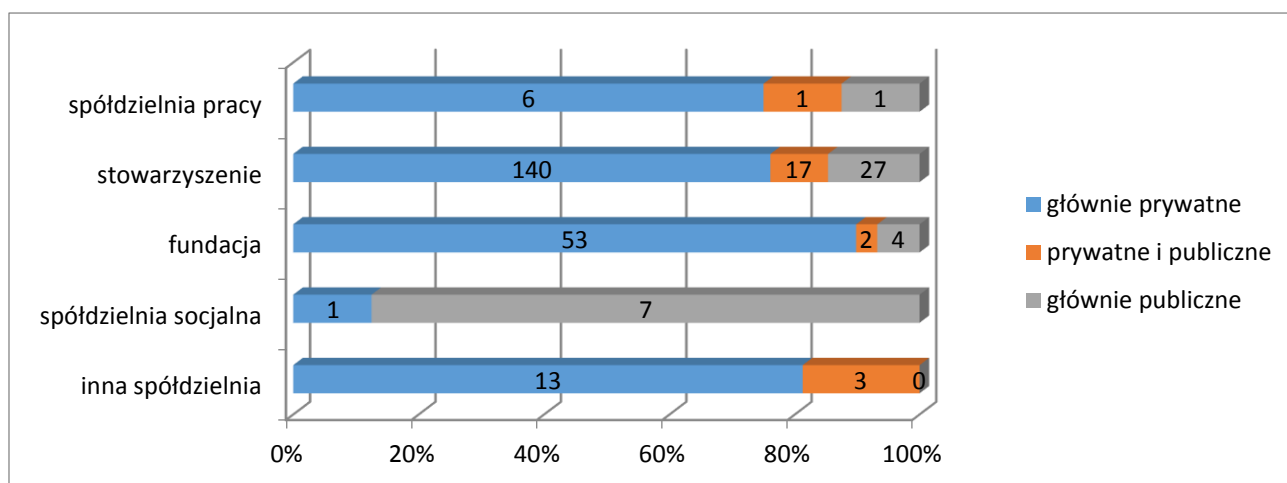
Wykres 7. Rodzaj środków finansowych służących w procesie założycielskim.

N=275

Korelując formę prawną z rodzajem środków publicznych stanowiących podwaliny pod rozpoczęcie działalności, jak co roku widzimy to samo zjawisko - fundacje powstały głównie ze środków prywatnych (90% fundacji). Spółdzielnie socjalne wskazują główny udział środków publicznych; stowarzyszenia, spółdzielnie pracy oraz inwalidów i niewidomych oraz inne spółdzielnie (w których znalazły się głównie Samopomoc Chłopska, spółdzielnie ogrodnicze, rolnicze) – wskazują w podobnych proporcjach (ok. ¾) środki prywatne.

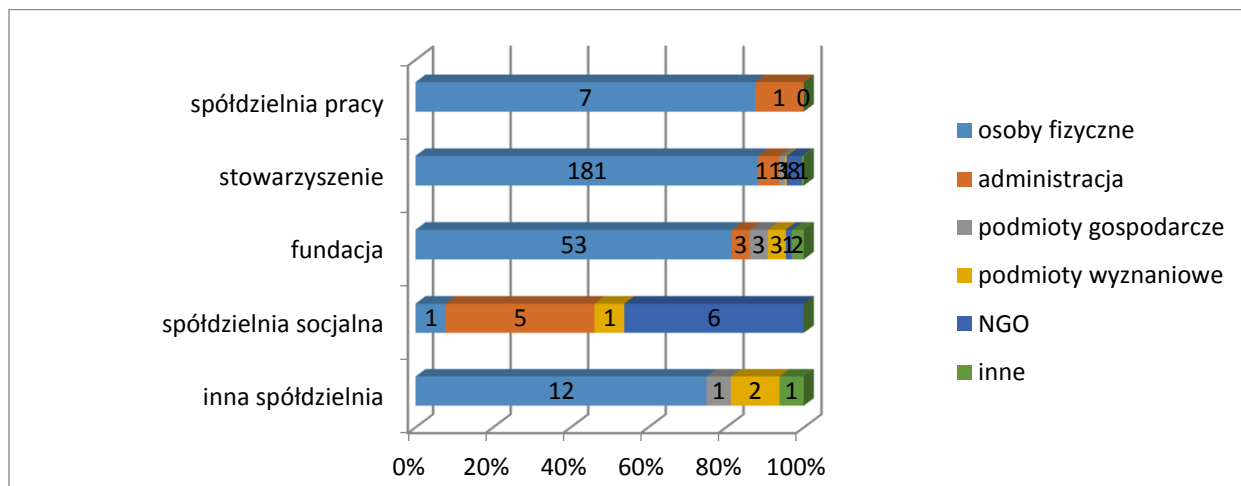
Wykres 8. Charakter środków wykorzystanych w procesie założycielskim a forma prawna organizacji.

N=275

Jak co roku pytaliśmy PES, kto był założycielem organizacji. Mając na uwadze, że badane PES mogły zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź, warto zwrócić uwagę, że nieodmiennie są to głównie osoby fizyczne (w przeważającej mierze występujące jako założyciele wszystkich badanych form prawnych poza spółdzielniami socjalnymi, które powstały przy udziale NGO i administracji).

Wykres 9. Założyciele organizacji.

N=280 Liczba odpowiedzi nie sumuje się do N, gdyż można było dokonać kilku wyborów.

Zestawiając ze sobą formę prawną organizacji, rodzaj jej założyciela/założycieli oraz charakter środków wykorzystanych w procesie założycielskim, możemy wskazać na pewne wzory powstawania PES:

- Fundacje i stowarzyszenia powstają głównie z inicjatywy osób fizycznych, przy wykorzystaniu głównie środków prywatnych; z racji najliczniejszego występowania w próbie badawczej są zróżnicowane ze względu na długość prowadzonej działalności przy czym 90 % stowarzyszeń i 70% fundacji działa dłużej niż 5 lat.
- Założycielami spółdzielni socjalnych w tegorocznej edycji są organizacje pozarządowe i administracja, wykorzystując przede wszystkim środki publiczne; są to podmioty relatywnie młode (w stosunku do pozostałych form prawnych).
- Spółdzielnie pracy, inwalidów i niewidomych oraz inne formy spółdzielni powstają jako inicjatywa osób fizycznych z wykorzystaniem różnych środków i są podmiotami o ponad 10 letnim stażu.

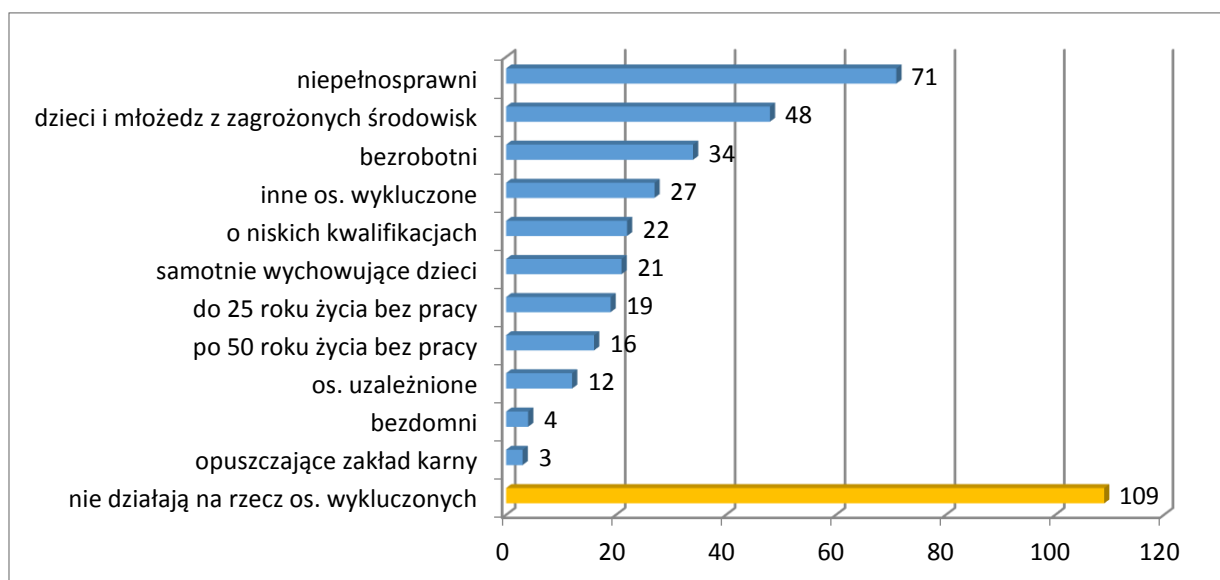
IV. Działalność społeczna badanych podmiotów ekonomii społecznej

IV.1 Działania na rzecz wykluczonych lub/i zagrożonych wykluczeniem społecznym

Na pytanie dotyczące działań (w tym zatrudnienia) na rzecz osób wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym większość, bo 115 z 224 badanych PES (51%), zadeklarowała prowadzenie takiej działalności. PES, które przyznały, że nie prowadzą działalności na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (49% czyli 109 z 224) to przede wszystkim spółdzielnie pracy oraz inne formy spółdzielni.

Badane organizacje, które prowadzą działalność na rzecz wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym zostały poproszone o wskazanie, na rzecz jakich konkretnych grup osób wykluczonych działały w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Uczestnicy badania do wyboru mieli 11 grup odpowiedzi (w tym odpowiedź „inne”). Podobnie jak we wszystkich siedmiu wcześniejszych edycjach badań, tak i w 2017 roku główną grupą beneficjentów dla PES, które deklarują działalność na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym były osoby niepełnosprawne (71 ze 115 PES). Na drugim miejscu znajdują się dzieci i młodzież z zagrożonych środowisk (48 z 115 PES), następnie osoby bezrobotne (w tym długotrwale bezrobotne - 34 PES). Najmniej badanych organizacji pracuje na rzecz osób opuszczających zakłady karne i osób bezdomnych. Szczegółowy wykaz organizacji zajmujących się różnymi grupami osób zagrożonych wykluczeniem społecznym przedstawia poniższy wykres.

Wykres 10. Działalność na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym.

N = 224. Liczba odpowiedzi nie sumuje się do N, gdyż można było dokonać kilku wyborów.

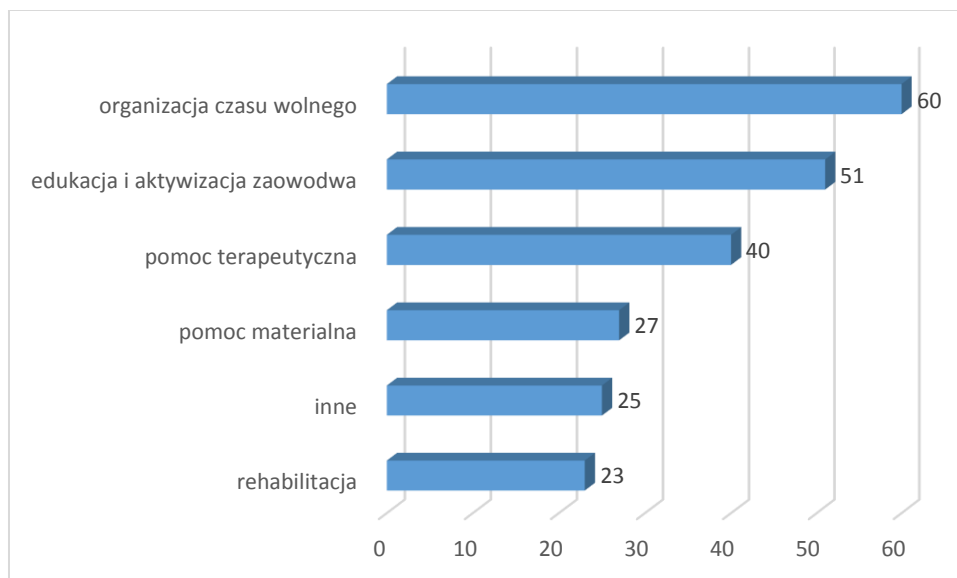
W grupach wskazywanych, jako „inne” podawano seniorów, uchodźców i mniejszości, członków rodzin osób z niepełnosprawnością, czy osoby po przebyciu chorób np. nowotworowych.

Uwzględniając formę prawną PES, można wyróżnić najczęściej wskazywanych adresatów działań badanych podmiotów. W przypadku spółdzielni socjalnych, najczęściej wskazywanymi adresatami działań były osoby bezrobotne, w tym długotrwale bezrobotne. Fundacje i stowarzyszenia mają bardzo szerokie grupy beneficjentów z pewną przewagą osób niepełnosprawnych oraz dzieci i młodzieży ze środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym. Spółdzielnie inwalidów i niewidomych naturalnie wskazały osoby niepełnosprawne, a pozostałe spółdzielnie zaznaczyły, że nie działają na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

PES, które zaznaczyły działania na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poproszono w dalszej kolejności o wskazanie rodzajów działań podejmowanych przez nie w odniesieniu do swoich beneficjentów. Respondenci mieli możliwość wyboru dowolnej liczby odpowiedzi spośród 6 (w tym odpowiedź „inne”).

Spśród ograniczonej do 115 podmiotów próby, najwięcej PES oferowało organizację czasu wolnego i wypoczynku swoim beneficjentom (60 wskazań), na drugim miejscu znalazła się aktywizacja zawodowa i edukacja (51 wskazania), następnie pomoc terapeutyczna (40 PES), pomoc materialna (27 PES), leczenie i rehabilitacja (23 PES). 25 podmiotów wskazało też „inne działania”.

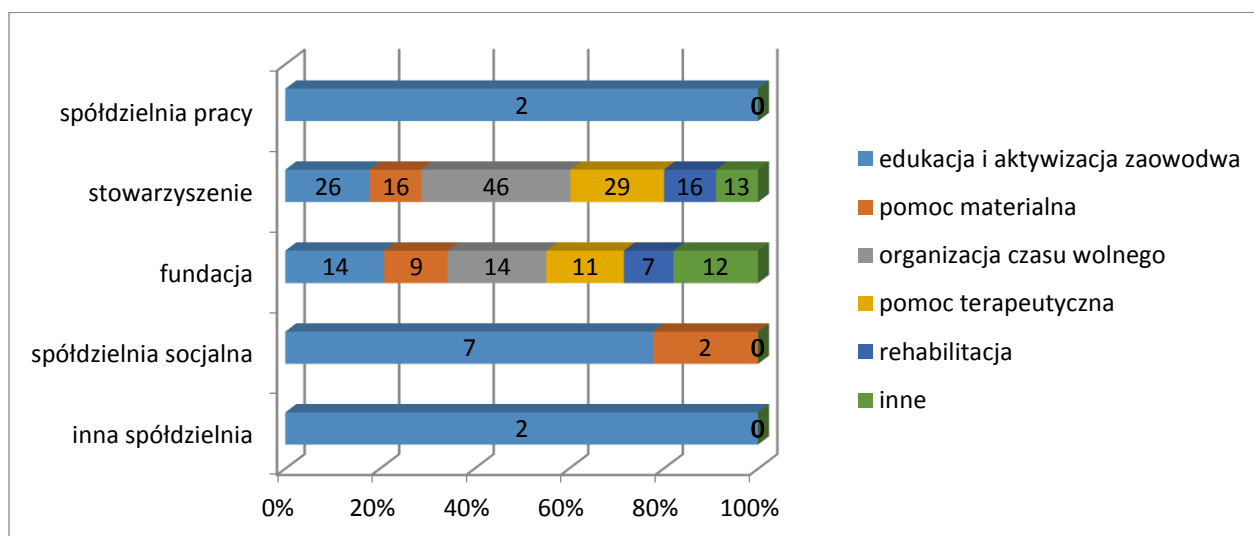
Wykres 11. Działania ukierunkowane na osoby wykluczone społecznie.

N=115. Liczba odpowiedzi nie sumuje się do N, gdyż można było dokonać kilku wyborów.

Przyglądając się poszczególnym formom prawnym PES, można zaobserwować, iż stowarzyszenia i fundacje mają bardzo szerokie spektrum działań bez aktywności wybijających się ponad inne, natomiast spółdzielnie (wszystkie typy) zaznaczają przede wszystkim edukację i aktywizację zawodową.

Wykres 12. Działania ukierunkowane na osoby wykluczone społecznie a forma prawna.

N=115. Liczba odpowiedzi nie sumuje się do N, gdyż można było dokonać kilku wyborów.

W dalszej części badania interesowała nas szczególnie jedna forma wsparcia beneficjentów przez PES – aktywizacja zawodowa i edukacja. 51 PES, które zaznaczyły ten rodzaj podejmowanej aktywności w stosunku do swoich beneficjentów, poproszono o oszacowanie liczby wspartych osób w takich szczegółowych wymiarach jak:

- wsparcie związane z podnoszeniem kwalifikacji w ramach szkoleń i kursów (np. zawodowych, językowych itp.),
- trwałe/ciągłe zatrudnienie w organizacji,
- podnoszenie kwalifikacji zawodowych poprzez okresowe zatrudnienie lub staże zawodowe w ramach organizacji,
- organizowanie staży w instytucjach/firmach zewnętrznych,
- doradztwo i poradnictwo specjalistyczne (np. psychologiczne, zawodowe),
- przystosowanie i „wypuszczenie” na wolny rynek pracy.

W przypadku liczby beneficjentów objętych poszczególnymi rodzajami działań, w tabeli poniżej przedstawiono dla każdego rodzaju działania:

1. liczbę PES, które udzieliły odpowiedzi na to pytanie (symbol N),
2. średnią arytmetyczną,
3. wartość maksymalną – czyli maksymalną liczbę osób objętych danym działaniem,
4. sumę beneficjentów objętych danym działaniem w odniesieniu do wszystkich organizacji, które udzieliły odpowiedzi na dane pytanie.

	liczba beneficjentów objętych wsparciem szkoleniowym	liczba beneficjentów zatrudnionych w organizacji	liczba beneficjentów zatrudnionych okresowo w PES	liczba beneficjentów skierowanych na staż	liczba beneficjentów objętych poradnictwem specjalistycznym	liczba beneficjentów wypuszczonych na otwarty rynek
N	49	50	47	47	47	47
Średnia	39,35	2,18	4,11	2,47	22,72	9,77
Maksimum	550	28	150	30	200	150
Suma	1928	109	193	116	1068	459

Formą wsparcia udzielanego przez PES, oferowaną największej liczbie osób – w sumie 1928 – były szkolenia i kursy, przy średniej 39 osób na 1 PES.

Zatrudnienie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w organizacji jest mało popularną formą wsparcia; w sumie 50 PES zatrudniło w swoich murach 109 osób przy średniej 2,18. W próbie znalazło się jedno PES, które zadeklarowało zatrudnienie w organizacji dla 28 osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Kolejnym, pokrewnym rodzajem wsparcia, o które pytamy było okresowe zatrudnienie w PES. Suma osób wsparta w tej formie wynosiła w 2017 r. nieco więcej bo 193 osoby przy średniej 4 mocno zawyżonej przez jeden przypadek odstający – stowarzyszenia zatrudniającego okresowo 150 osób.

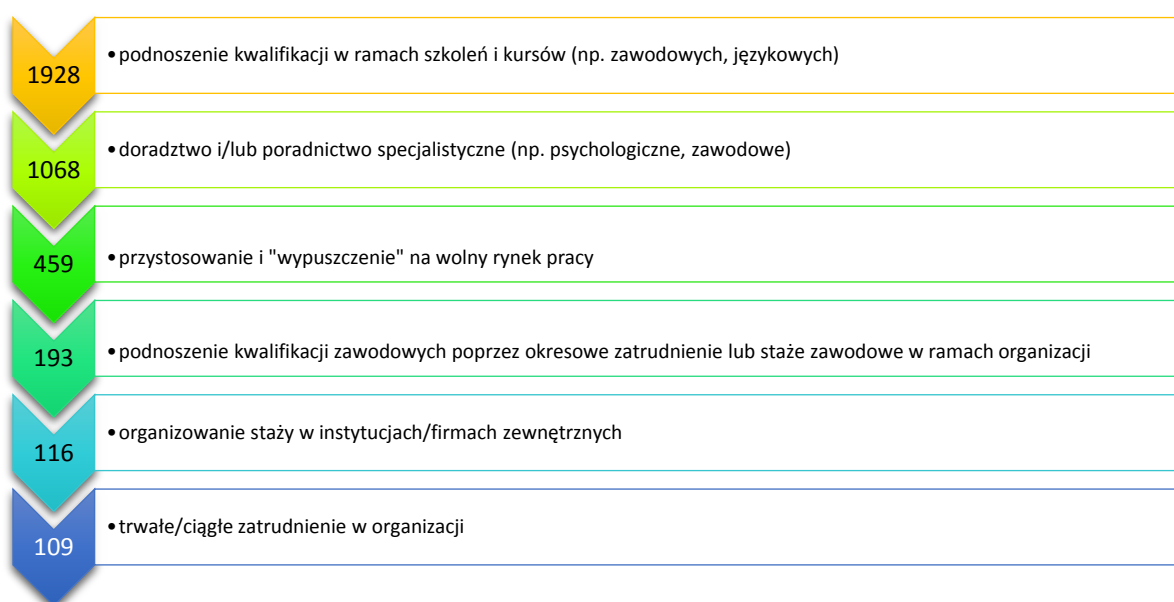
Podnoszenie kwalifikacji zawodowych poprzez staże zewnętrzne nie jest popularną formą aktywizacji zawodowej beneficjentów w badanych organizacjach: średnia liczba osób zaktywizowanych w roku 2017 wynosiła 2,47. Suma osób objętych okresowym stażem w firmach zewnętrznych wynosi 116 osób.

Poradnictwo specjalistyczne zajmuje drugie miejsce po szkoleniach i kursach w rankingu popularności mierzonej zarówno średnią (22,7), jak i sumą osób objętych wsparciem (1068 osób).

W tym roku po raz pierwszy jedna z najtrudniejszych form aktywizacji, jaką jest znalezienie (i przygotowanie) beneficjenta do pracy na „otwartym” rynku znalazła się na wysokim, trzecim miejscu (po szkoleniach i wsparciu specjalistycznym) mierząc sumą osób objętych tego typu wsparciem – 459, jak i średnia – 9,8.

Poniższy schemat prezentuje ranking działań (od najważniejszych do najmniej ważnych) ze względu na ilość objętych nimi osób.

Schemat 2. Ranking działań na rzecz beneficjentów ze względu na ilość objętych nimi osób (według sumy beneficjentów objętych danym działaniem).

IV.2 Działalność na rzecz społeczności lokalnej

Poza działalnością na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, podmioty ekonomii społecznej angażują się w działalność na rzecz społeczności lokalnej. Dlatego też, w dalszej części badania, pytaliśmy o prowadzenie działań:

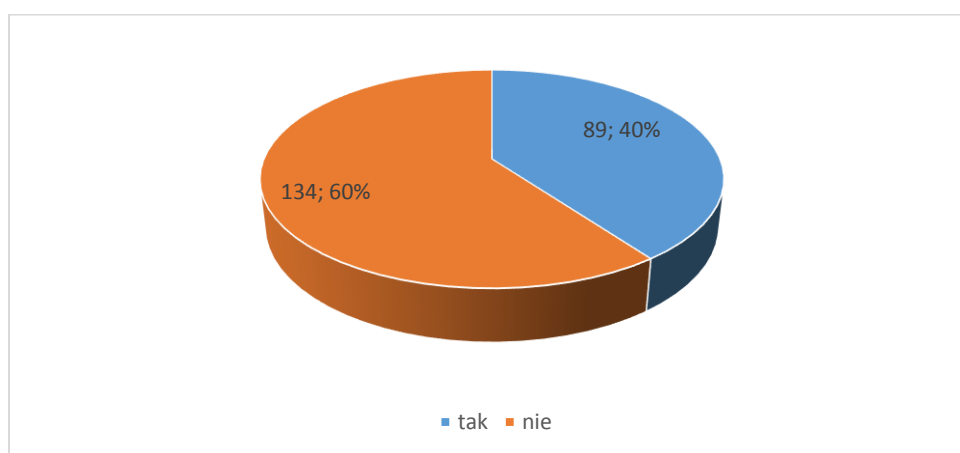
- z zakresu dostarczania usług użyteczności publicznej, w tym usług deficytowych dla społeczności lokalnej oraz
- mających na celu rozwój społeczności lokalnej/regionu poprzez wspieranie produktów lokalnych (pod tzw. "marką lokalną").

Usługi użyteczności publicznej, w tym usługi deficytowe dla społeczności lokalnej zostały opisane, jako usługi zaspakajające ważne potrzeby, których członkowie społeczności lokalnych nie są w stanie zaspokoić samodzielnie np. usługi opiekuńcze, edukacyjne, zdrowotne, socjalne.

Z kolei produkt lokalny zdefiniowano, jako wyrób lub usługę, z którymi utożsamiają się mieszkańcy regionu, najczęściej wytwarzany lokalnie (przez mieszkańców), w sposób niemasowy i przyjazny dla środowiska, z surowców lokalnie dostępnych. Obie definicje zostały zawarte w kwestionariuszu ankiety.

W 2017 roku, 40% badanych PES zadeklarowała działania z zakresu dostarczania usług użyteczności publicznej, w tym usług deficytowych dla społeczności lokalnej (89 z 223 PES, które odpowiedziały na to pytanie).

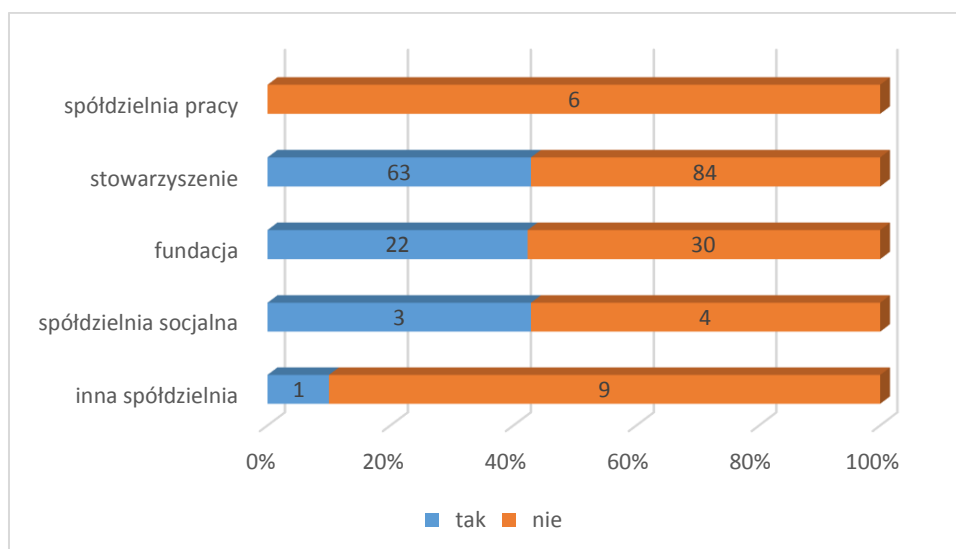
Wykres 13. Działania z zakresu usług użyteczności publicznej.

N = 223

Czy istnieje związek między formą prawną a posiadaniem w swojej ofercie usług użyteczności publicznej? W tegorocznej edycji tradycyjnie wszystkie spółdzielnie poza socjalnymi zaznaczyły, że nie realizują usług społecznych na rzecz mieszkańców. Natomiast proporcje stowarzyszeń, fundacji i spółdzielni socjalnych mających ofertę mogącą się klasyfikować jako usługi społecznej była identyczna dla tych trzech form prawnych – 4/10 fundacji, stowarzyszeń i spółdzielni socjalnych świadczy takie usługi pozostałe 6/10 – nie.

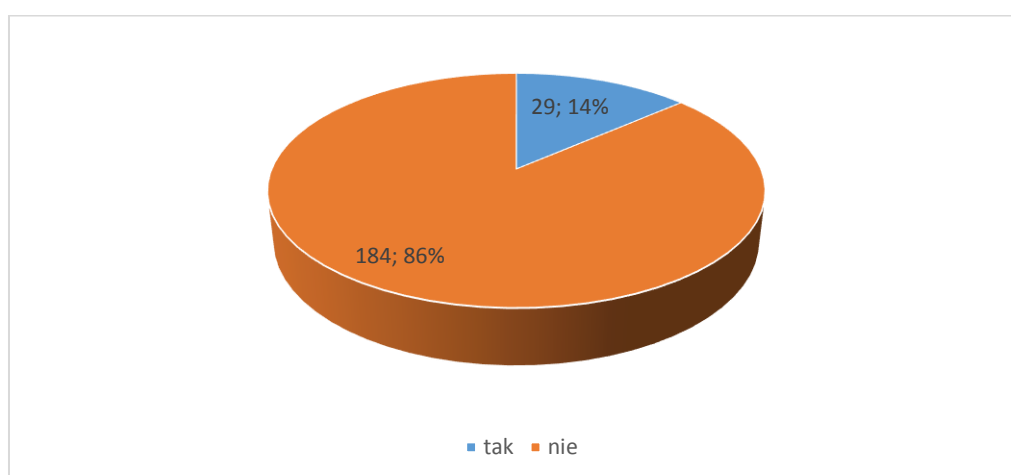
Wykres 14. Realizacja usług użyteczności publicznej, a forma prawna.

N=222

Wspieranie działalności mieszkańców wytwarzających lokalne, tradycyjne produkty, takie jak: kulinaria, rzemiosło, usługi edukacyjne, turystyczne związane z danym miejscem czy też wytwarzanie przez podmioty ekonomii społecznej tego typu produktów, to druga z interesujących nas aktywności badanych podmiotów. Ten obszar działalności wydaje się być ciekawą niszą dla lokalnych PES. Obecnie, jak wynika z badania, jest to teren wciąż słabo zagospodarowany – tylko 14% badanych PES produkuje lub pośredniczy w sprzedaży produktów lokalnych i widzi w tej niszy potencjał; pozostała część podmiotów – 86% nie wykazuje zainteresowania tego typu działalnością. Nie można też powiedzieć, że jakiś typ PES „specjalizuje” się w produkcie lokalnym. Zupełnie niezainteresowane są tą tematyką badane spółdzielnie poza 3 spółdzielniami socjalnymi, równy udział – ok. 10% fundacji i stowarzyszeń deklaruje działania związane z promocją lokalnych produktów.

Wykres 15. Wspieranie produktów lokalnych.

N=213

W badaniu pytaliśmy o liczbę beneficjentów objętych obydwojoma rodzajami działań na rzecz społeczności lokalnej – liczbę osób, które skorzystały z dostarczanych przez organizację usług

deficytowych dla społeczności lokalnej oraz liczbę osób, które uzyskały przychód z tytułu wytworzenia lokalnego produktu, w którego sprzedaży pośredniczyła organizacja.

Pytając o szacunki dotyczące osób, które skorzystały z usług użyteczności publicznej odpowiedziało więcej PES (109) niż w pytaniu o realizację tego typu działalności w ogóle (89). Liczby wspartych osób są wysokie: w sumie 113 536 osób skorzystało ze społecznych usług użyteczności publicznej świadczonych przez 109 badanych PES działających lokalnie. Poniżej zestawiono statystyki dla pełnej próby podmiotów, które odpowiedziały na to pytanie i zaznaczyły większą od zera liczbę beneficjentów oraz drugą tabelę z usuniętym jednym przypadkiem zniekształcającym wynik – PES, które zadeklarowało objęcie wsparciem 60 000 osób.

W przypadku pełnej grupy PES, średnia wynosi 1041,6 osób, bez przypadku odstającego – 495 osób; mediana w pierwszym i drugim przypadku wynosi 100 osób. Konkludując, świadczenie usług zdefiniowanych jako zaspakajające ważne potrzeby, których członkowie społeczności lokalnych nie są w stanie zaspokoić samodzielnie np. usługi opiekuńcze, edukacyjne, zdrowotne, socjalne wiąże się ze wsparciem relatywnie dużych grup osób w obrębie organizacji.

Tabela 1. Statystyki dotyczące liczby osób, które skorzystały z usług użyteczności publicznej.

liczby osób, które skorzystały z usług użyteczności publicznej			liczby osób, które skorzystały z usług użyteczności publicznej (bez przypadku odstającego =60000)		
N	Ważne	109	N	Ważne	108
Średnia		1041,6	Średnia		495
Mediana		100	Mediana		100
Minimum		1	Minimum		1
Maksimum		60000	Maksimum		5000
Suma		113536	Suma		53536

Szacunki dotyczące osób, które uzyskały przychód z tytułu wytworzenia lokalnego produktu, w którego sprzedaży pośredniczyła organizacja, są znacznie mniejsze niż w przypadku usług użyteczności publicznej. Należy jednak pamiętać, że tylko 29 PES zaznaczyło tego typu działalność, a na pytanie o liczbę osób, które skorzystały (zarobiły) w ramach wytwarzania produktu lokalnego odpowiedź otrzymaliśmy tylko od 13 PES.

Suma osób, które skorzystały na wytwarzaniu i sprzedaży produktów lokalnych wynosi 573 osoby, przy średniej wynoszącej 44 i medianie 15. Po usunięciu jednego przypadku wynoszącego 350 osób, który zaburzył znacząco wysokość średniej, uzyskujemy przeciętny wynik – 35 osób w organizacji, które skorzystały na wytworzeniu i sprzedaży produktów lokalnych przy medianie wynoszącej 15.

Tabela 2 Statystyki dotyczące liczby osób, które uzyskały przychód z tytułu wytworzenia lokalnego produktu.

Liczba beneficjentów, którzy uzyskali przychód z tytułu wytworzenia lokalnego produktu			Liczba beneficjentów którzy uzyskały przychód z tytułu wytworzenia lokalnego produktu (bez przypadku odstającego =350)		
N	Ważne	13	N	Ważne	12
Średnia		44	Średnia		18,6
Mediana		15	Mediana		15,00
Minimum		1	Minimum		1
Maksimum		350	Maksimum		60
Suma		573	Suma		223

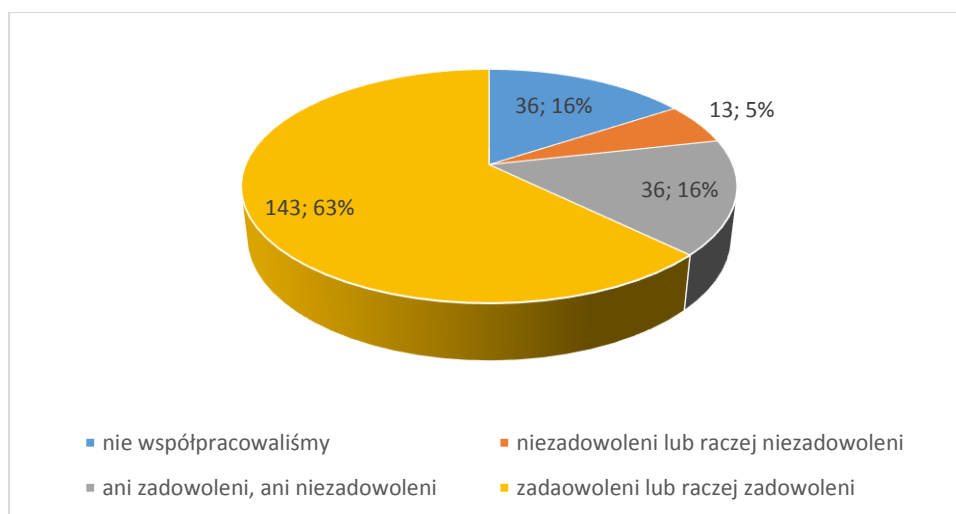
V. WSPÓŁPRACA ORGANIZACJI Z OTOCZENIEM

W dalszej części badania podjęto kwestie związane ze współpracą podmiotów ekonomii społecznej z otoczeniem. Koncentrowano się na:

- zidentyfikowaniu, z jakimi podmiotami współpracują PES, ze szczególnym uwzględnieniem samorządu lokalnego i innych instytucji publicznych, innych podmiotów ekonomii społecznej, biznesu oraz ośrodków wsparcia ES;
- określeniu poziomu zadowolenia z efektów współpracy z ww. organizacjami;
- oszacowaniu intensywności współpracy podmiotów ekonomii społecznej z innymi PES (w tym organizacjami pozarządowymi) w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

Wśród badanych PES, które odpowiedziały na pytanie dotyczące zadowolenia ze współpracy z samorządem lokalnym w 2017 roku dowiadujemy się, że 16% PES nie współpracowała z przedstawicielami samorządu gminnego/powiatowego, największa część bo aż 63% PES współpracowała i jest zadowolona z efektów tej współpracy, 16% PES ambiwalentnie oceniła jej efekty; znalazło się też 5% czyli 13 podmiotów niezadowolonych ze współdziałania z samorządem lokalnym.

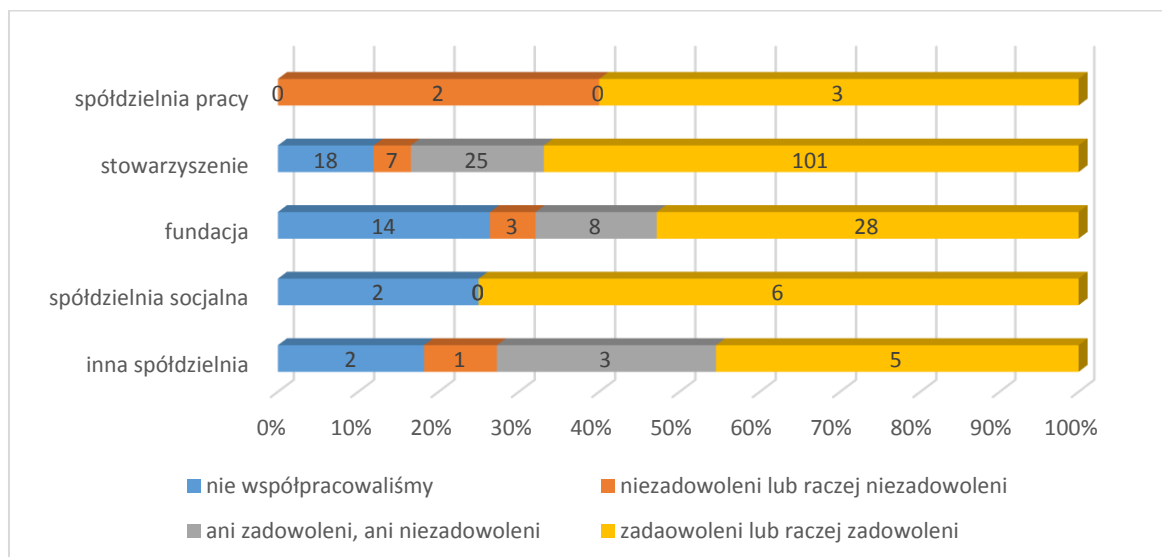
Wykres 16. Zadowolenie ze współpracy PES z samorządem lokalnym i innymi instytucjami publicznymi.

N=228

Z samorządem lokalnym i innymi instytucjami publicznymi relatywnie najrzadziej współpracują fundacje (ok. 25% nie współpracowała w 2017 r. ponadto, 11 z tych które współpracowały ocenia jej efekty ambiwalentnie lub wręcz negatywnie). Najczęściej współpracę, która jest oceniana pozytywnie realizują spółdzielnie socjalne (6 z 8) oraz stowarzyszenia (101 na 151).

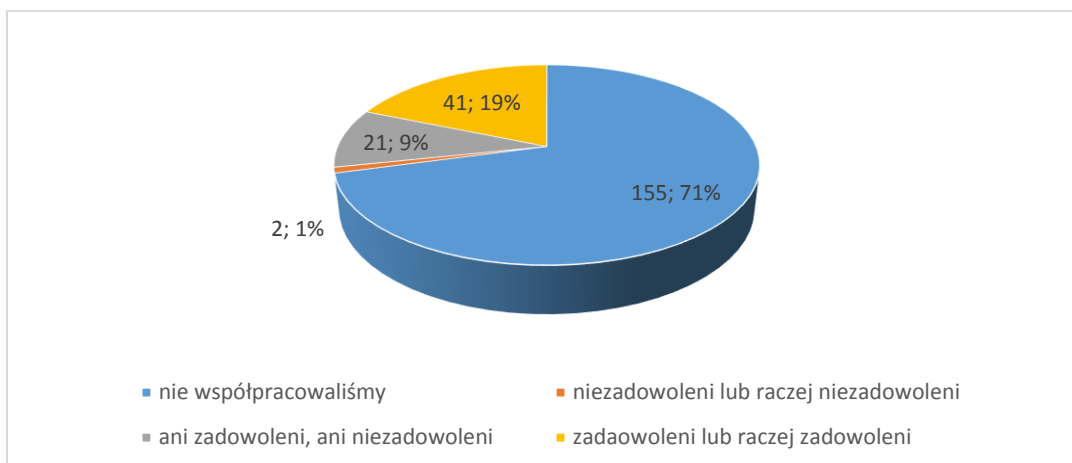
Wykres 17. Zadowolenie ze współpracy z JST a forma prawna.

N=228

Martwi słaba rozpoznawalność i wskaźnik współpracy PES z ośrodkami wsparcia ekonomii społecznej, które mają szeroką ofertę wsparcia dla badanych organizacji. Wyniki tegorocznego badania są niemal identyczne co w 2016 r. Aż 71% badanych PES nie współpracowała w 2017 z ośrodkami wsparcia ekonomii społecznej, 19% była zadowolona z efektów tej współpracy, 9% PES ambiwalentnie oceniło jej efekty; znalazły się też 2 PES niezadowolone ze współdziałania z ośrodkami wsparcia ES.

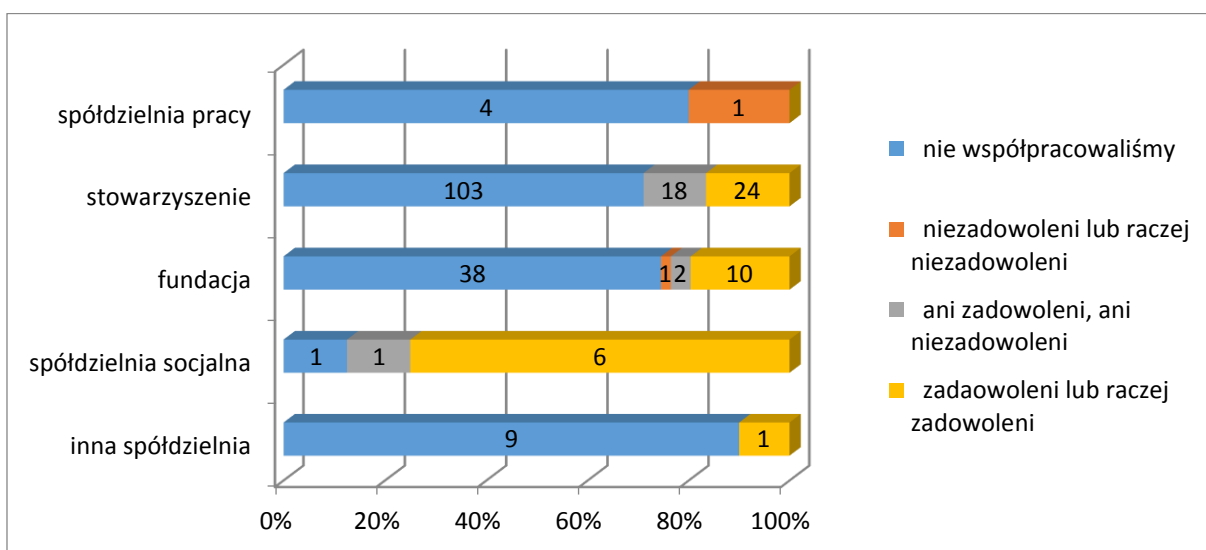
Wykres 18. Zadowolenie ze współpracy z OWES.

N = 219

Z „otoczeniem ekonomii społecznej” najrzadziej współpracowały spółdzielnie, poza socjalnymi, korzystającymi ze wsparcia OWES w największej liczbie – 7 na 8 odpowiadających na to pytanie z czego 6 była zadowolona z tej współpracy. Z OWES współpracowało też ok. 30% stowarzyszeń (w tym 20 % zadowolona z efektów współpracy) oraz ok. 25% fundacji (z tego 2/3 zadowolone z efektów kooperacji).

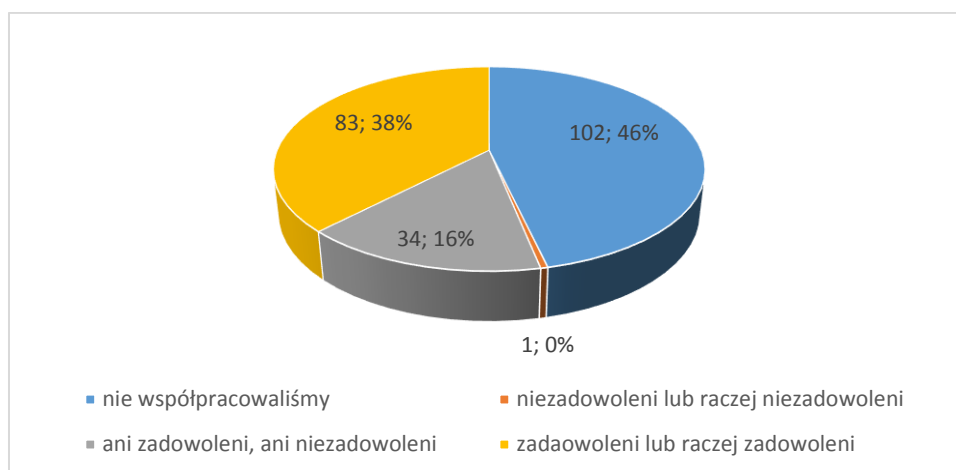
Wykres 19. Zadowolenie ze współpracy z OWES, a forma prawna.

N = 219

Kolejnym typem potencjalnego partnera współpracy dla podmiotów ekonomii społecznej są inne PES (spółdzielnie, organizacje pozarządowe, podmioty reintegracyjne). Wśród 220 PES, które odpowiedziały na pytanie dotyczące zadowolenia ze współpracy z innymi podmiotami w 2017 roku 46% PES z nimi nie współpracowało, 38% współpracowało i była zadowolona z efektów tej współpracy, 16% PES ambiwalentnie oceniła efekty wspólnych działań; znalazł się też 1 podmiot niezadowolony ze współdziałania z innymi podmiotami ekonomii społecznej. Warto podkreślić, że wynik jest identyczny jak w tamtym roku.

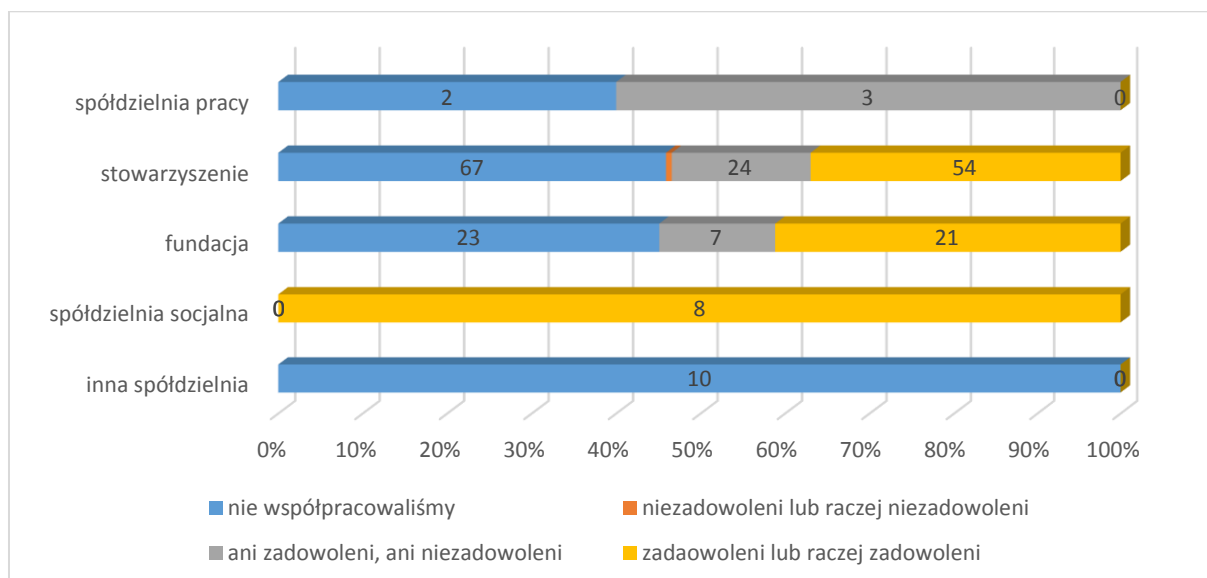
Wykres 20. Zadowolenie ze współpracy z podmiotami z podmiotami ekonomii społecznej.

N=220

Z innymi podmiotami ekonomii społecznej najrzadziej współpracowały w 2017 roku inne formy spółdzielni (Samopomoc Chłopska, spółdzielnie ogrodnicze i rolnicze). Należy zwrócić uwagę, że współpracy nie odnotowało też ponad 40% stowarzyszeń i fundacji. Z kolei relatywnie najczęściej współpracowały z innymi PES spółdzielnie socjalne.

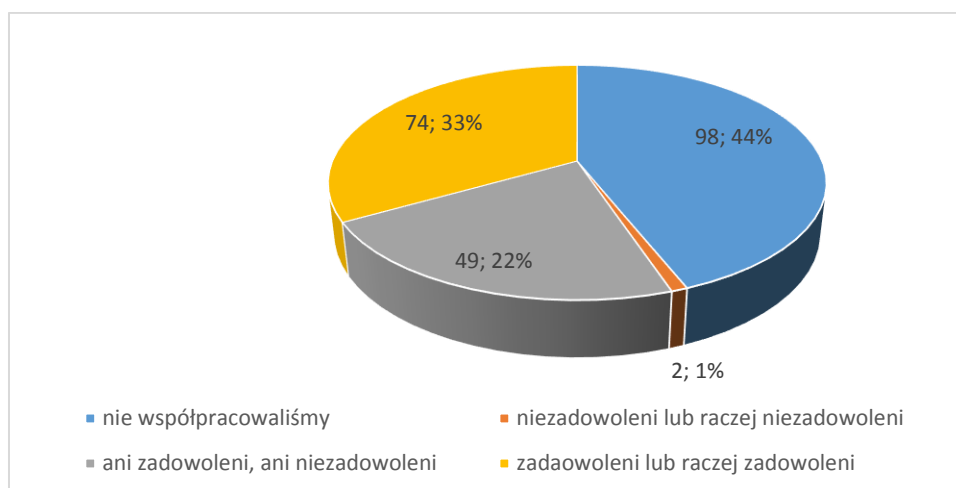
Wykres 21. Zadowolenie ze współpracy z podmiotami ekonomii społecznej, a forma prawna.

N=220

Ostatnim typem potencjalnego partnera współpracy badanych PES był partner biznesowy. Wśród badanych organizacji, które odpowiedziały na pytanie dotyczące zadowolenia ze współpracy z biznesem w 2017 roku: 44% PES przyznała, że z nim nie współpracowała, 33% współpracowała i była zadowolona z efektów tej współpracy, 22% PES ambiwalentnie oceniła efekty kooperacji z biznesem; a 2 podmioty były z niej niezadowolone.

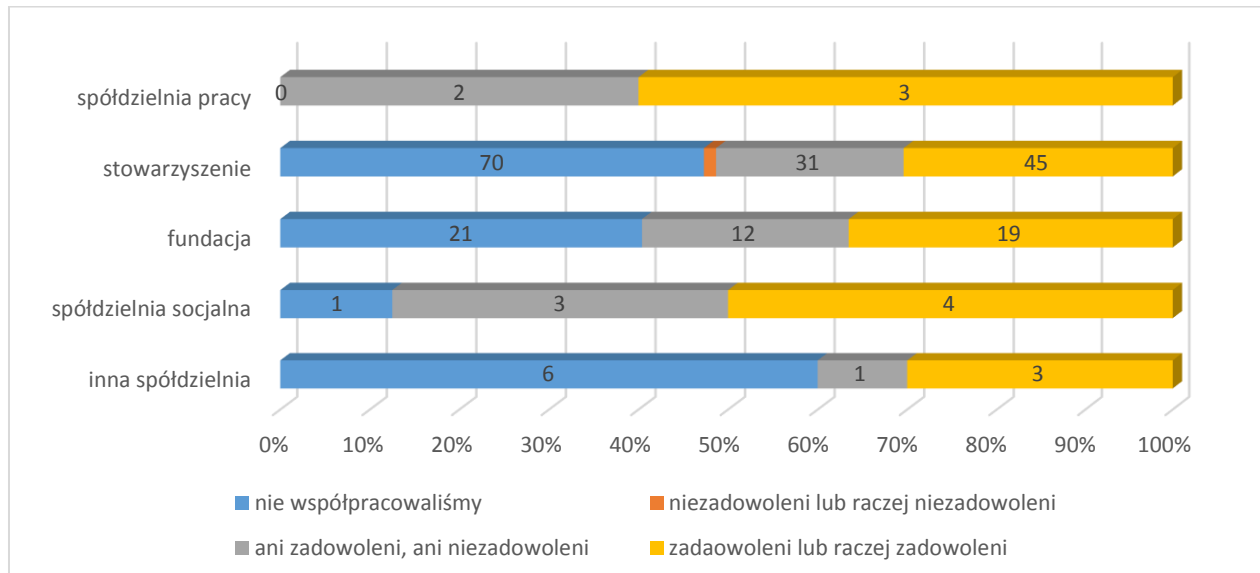
Wykres 22. Zadowolenie ze współpracy z biznesem.

N=223

Relatywnie najwięcej kontaktów z biznesem miały w 2017 r. spółdzielnie pracy i spółdzielnie socjalne, przy czym ok. 2/3 była zadowolona, a 1/3 ambiwalentnie oceniała efekty swojej współpracy z biznesem. W tegorocznym badaniu połowa stowarzyszeń i ok. 60% fundacji nawiązała kontakty z biznesem i w podobnej proporcji jak spółdzielnie oceniała efekty kooperacji (2/3 była zadowolona, a 1/3 ani zadowolona, ani niezadowolona ze współpracy z biznesem).

Wykres 23. Zadowolenie ze współpracy z biznesem, a forma prawna.

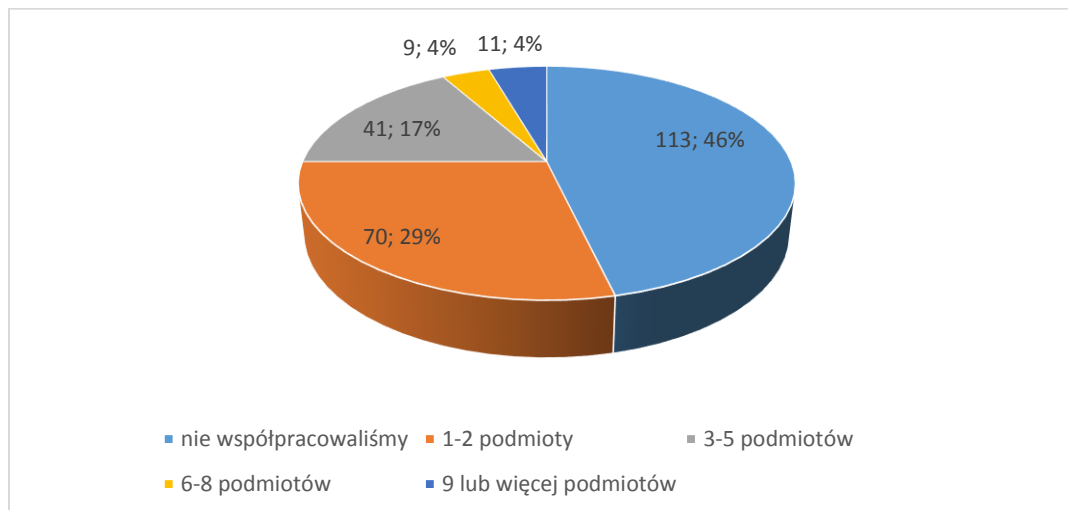
N=223

PES zapytano również o intensywność współpracy z innymi podmiotami ekonomii społecznej w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Intensywność współpracy mierzona była poprzez liczbę partnerów, z którymi prowadzona była współpraca oraz jej częstotliwość.

We wcześniejszym pytaniu (o fakt współpracy z PES) 102 organizacje (46%) odpowiedziały, że nie miały takiego doświadczenia, natomiast w pytaniu o intensywność współpracy grupa ta wyniosła 113 PES,

drugą w kolejności grupę stanowią PES, które współpracowały z 1-2 PES (29%), kolejne 17% współpracowało z 3-5 innymi PES. Najmniej liczne są organizacje, które można określić jako najsilniej usieciowione: 4% współpracowało z 6-8 PES, a 4% z więcej niż 9 PES.

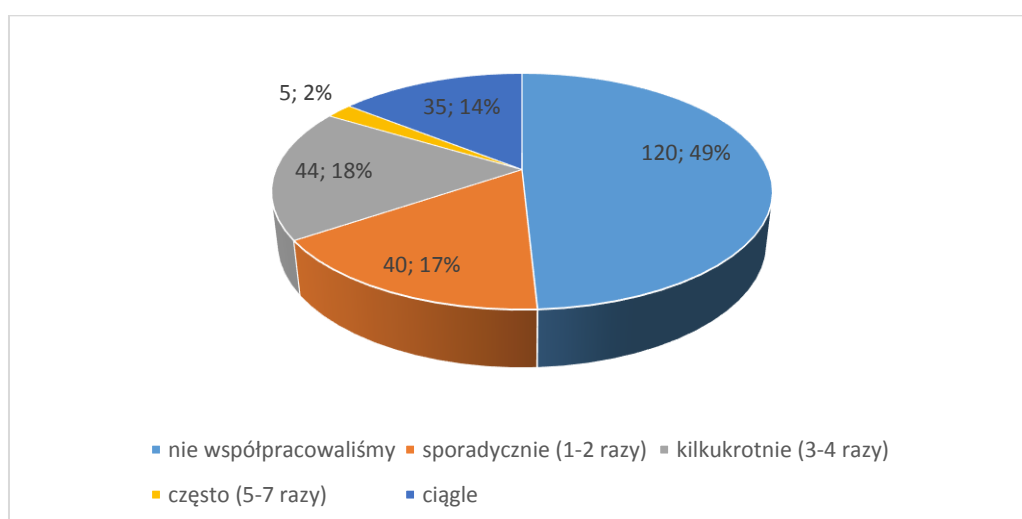
Wykres 24. Intensywność współpracy z innymi podmiotami ekonomii społecznej.

N=244

Kolejnym wskaźnikiem usieciowienia jest charakter współpracy czyli jej częstotliwość – czy współpraca badanych PES z innymi tego typu podmiotami jest sporadyczna czy stała? Z połowy badanych (124 PES), które współpracowały z innymi podobnymi sobie organizacjami, 17% współpracowało sporadycznie (1-2 razy) niemal tyle samo (18%) kilkakrotnie (3-4 razy); 14% PES współpracuje jednak w sposób ciągły (stała współpraca).

Wykres 25. Częstotliwość współpracy.

N=244

Analiza korelacji dwóch zmiennych: liczba partnerów PES i intensywność współpracy z PES daje podstawy, by przyjąć, że istnieje współzależność między poziomem usieciowienia podmiotów ekonomii społecznej oraz intensywnością współpracy⁶ (innymi słowy: ci, którzy współpracują z wieloma PES robią to z większą częstotliwością, a ci, którzy mają mało partnerów do kooperacji, współpracują z nimi rzadziej).

V. Zasoby ludzkie

Uczestnicy badania zostali poproszeni o podanie kilku informacji odnośnie posiadanych zasobów ludzkich, w tym:

- 1) Informacji dotyczących poziomu zatrudnienia w badanych PES, uwzględniając różne formy zatrudnienia;
- 2) Danych dotyczących pracujących beneficjentów i wolontariuszy w organizacjach;
- 3) Planów organizacji w zakresie zatrudnienia;
- 4) Kwestii podnoszenia kwalifikacji wśród pracowników i obszarów, które wymagają według badanych wsparcia szkoleniowego;
- 5) Identyfikacji barier związanych z zasobami ludzkimi.

V.1 Liczba zatrudnionych ogółem

W tej części raportu, koncentrującej się na zasobach ludzkich w podmiotach, przyjrzyjmy się m.in. liczbie osób pracujących za wynagrodzeniem w badanych organizacjach.

Na początek przeanalizujemy liczby osób zatrudnionych bez względu na rodzaj umowy (umowa o pracę lub umowa cywilnoprawna). Z 214 PES, które odpowiedziały na pytanie o pracowników, 93 nie zatrudnia ich w żadnej formie, co stanowi 43% badanej grupy.

Statystyki opisowe (średnia i mediana) zostały obliczone tylko dla 21 przypadków deklarujących zatrudnienie co najmniej 1 pracownika i wynoszą: średnia – 25,3 osoby na jeden podmiot, mediana – 9 pracowników. Najliczniejszą grupę pracowników zatrudnia fundacja - 300 osób zatrudnionych bez względu na rodzaj umowy. 28% badanych PES zatrudnia do trzech pracowników.

W sumie, w 121 organizacjach pracuje 3064 osoby.

Tabela 3. Statystyki dotyczące liczby osób pracujących w organizacjach za wynagrodzeniem.

N ważnych odpowiedzi	214
Liczba PES deklarująca 0 pracowników	93
Liczba PES deklarująca >= 1 pracowników	121
Maximum	300

⁶ Współczynnik korelacji liniowej Pearsona $r = 0,737$ (umiarkowanie silna zależność).

Średnia⁷	25,3
Mediana	9
Suma	3064

Jakie formy prawne PES są największymi pracodawcami? Do analizy zakwalifikowane zostały tylko organizacje, które zadeklarowały zatrudnienie minimum 1 osoby; są to wszystkie kategorie spółdzielni, 35 fundacji (59%) oraz 63 stowarzyszenia (33%). Analizując średnie liczby pracowników dla form prawnych widać, że największym pracodawcą są spółdzielnie pracy zatrudniające średnio 56 pracowników (w tym inwalidów i niewidomych) oraz inne spółdzielnie – 43 pracowników. Spółdzielnie socjalne biorące udział w badaniu nie są najmniejszymi spółdzielniami (pamiętajmy, że są to głównie spółdzielnie założone przez JST i NGO) i zatrudniają średnio 10 pracowników bez względu na rodzaj umowy. Średnia dla fundacji wynosi 22 pracowników, a dla stowarzyszenia 23.

	spółdzielnia pracy	spółdzielnia socjalna	inna spółdzielnia	fundacja	stowarzyszenie
średnia liczba pracujących ogółem	56	10	43	22	23

V.2 Zatrudnienie na umowę o pracę

Kolejne pytanie dotyczyło liczby pracowników zatrudnionych tylko na umowę o pracę. Na 204 PES, które odpowiedziały na to pytanie 114 PES zadeklarowała brak pracowników (56%). Dla 90 PES zatrudniających jedną lub więcej osób w formie umowy o pracę średnia wynosi 26 osób, mediana 9. Największą liczbę pracowników – 210 – osób zatrudnia stowarzyszenie, poza nim jeszcze 3 z badanych PES zatrudniało powyżej 100 pracowników.

W sumie, w 90 badanych PES pracę „na etat” ma 2360 osób. Porównując liczbę pracowników ogółem – 3064 osoby z liczbą pracowników etatowych dowiadujemy się, że blisko 77% osób pracujących w badanym sektorze to pracownicy zatrudnieni na umowę o pracę.

Tabela 4. Statystyki dotyczące liczby osób zatrudnionych na umowę o pracę.

N ważnych odpowiedzi	204
Liczba PES deklaruująca 0 pracowników	114
Liczba PES deklaruująca >= 1 pracowników	90
Maximum	210
Średnia⁸	26,2
Mediana	9
suma	2360

Największymi pracodawcami biorąc pod uwagę średnie dla każdej formy prawnej, są spółdzielnie pracy (w tym inwalidów i niewidomych) – średnia liczba pracowników zatrudnionych na „etat” – 54- wynosi niemal tyle samo co zatrudnienie ogółem – 56. Na drugim miejscu znajdują się „inne spółdzielnie” ze

⁷ średnia i mediana obliczone dla podmiotów zatrudniających >= 1 pracownika.

⁸ średnia i mediana obliczone dla podmiotów zatrudniających >= 1 pracownika.

średnim zatrudnieniem wynoszącym 42 osoby (przy średniej liczbie pracowników ogółem 43). Na trzecim miejscu znalazły się stowarzyszenia z lepszą średnią niż przy pytaniu o pracowników ogółem – 27 pracowników „na etacie” (?), następnie fundacje ze średnią 16. Najmniej pracowników na etacie zatrudniają spółdzielnie – 9 (przy zatrudnieniu ogółem – 10 os.)

	spółdzielnia pracy	spółdzielnia socjalna	inna spółdzielnia	fundacja	stowarzyszenie
średnia liczba pracujących na „etat”	54	9	42	16	27

V.3 Zatrudnienie na podstawie umów cywilnoprawnych

Na 198 PES, które odpowiedziały na pytanie o zatrudnienie osób w formie umów cywilno-prawnych 97 przyznało, że nie zatrudnia pracowników w tej formie. Dla 101 PES zatrudniających jedną lub więcej osób na umowę zlecenie lub o dzieło średnia wynosi 10 osób, mediana 3. Największą liczbę zatrudnionych – 276 osób – deklaruje fundacja. W sumie 101 badanych PES daje pracę w formie umów cywilnoprawnych 1033 osobom.

Tabela 5. Statystyki dotyczące liczby pracowników zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych.

N ważnych odpowiedzi	198
Liczba PES deklarująca 0 pracowników	97
Liczba PES deklarująca ≥ 1 pracowników	101
Średnia⁹	10,2
Mediana	3
Maximum	276
Suma	1033

Analizując zależność między formą prawną a liczbą pracowników zatrudnionych na umowy cywilno-prawne dostrzegamy, że jest to rozwiązanie stosowane przede wszystkim przez fundacje (średnia liczba pracowników 15) oraz stowarzyszenia (średnia liczba pracowników – 9). Spółdzielnie wyraźnie preferują zatrudnienie na umowę o pracę.

	spółdzielnia pracy	spółdzielnia socjalna	inna spółdzielnia	fundacja	stowarzyszenie
średnia liczba pracujących na umowę cywilno-prawną	3	1	3	15	9

V.4 Zatrudnienie subsydiowane

⁹ średnia i mediana obliczone dla podmiotów zatrudniających ≥ 1 pracownika.

Kolejnym elementem, ważnym z punktu widzenia funkcji integracyjnej PES, jest liczba osób pracujących w ramach zatrudnienia subsydiowanego, czyli takich osób, które umożliwiają podmiotowi zdobycie częściowej refundacji do ich wynagrodzeń (np. z PUP, PFRON, innych źródeł publicznych).

Na 196 PES, które odpowiedziały na pytanie o zatrudnienie osób korzystając z subsydiów 173 przyznała, że nie zatrudnia tego typu pracowników. Dla 23 PES zatrudniających jedną lub więcej osób w omawianej formie średnia wynosiła 9,4 osób, lecz jest to informacja niemiarodajna gdyż w tej niewielkiej liczbie PES znalazł się podmiot zatrudniający: 143 czyli 2/3 sumy wszystkich osób zatrudnionej w formie subsydiów w badanej próbie osób (spółdzielnia). Po usunięciu tego przypadku średnia spadła do 3 osób, a mediana jest pomiędzy 2 a 3 osoby (połowa z 22 PES zatrudnia dwóch lub mniej pracowników, a druga połowa 3 lub więcej pracowników). W sumie 23 PES zatrudnia 216 osób w formie subsydiowanego zatrudnienia. Najczęściej z tej formy zatrudnienia korzystają stowarzyszenia i spółdzielnie socjalne.

Tabela 6. Statystyki dotyczące liczby osób zatrudnionych w formie subsydiowanej.

N ważnych odpowiedzi	196	
Liczba PES deklaruująca 0 pracowników	173	Statystyki bez przypadku odstającego = 143
Liczba PES deklaruująca >= 1 pracowników	23	
Średnia¹⁰	9,4	3,3
Mediana	3	2,5
Maximum	143	10
Suma	216	73

V.5 Poziom zatrudnienia beneficjentów w podmiotach ekonomii społecznej.

W przypadku zasobów ludzkich w podmiotach ekonomii społecznej, istotną kwestią pozostaje korzystanie z pracowników, będących jednocześnie beneficjentami działalności tej organizacji. W tego typu organizacjach można założyć, że beneficjenci stanowiąc będą istotną część zasobów ludzkich.

W dalszej części raportu opiszemy zatem stan zatrudnienia nie odnosząc się do całej kadry, tylko do pracowników będących osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym.

Z 215 PES, które udzieliły odpowiedzi na to pytanie, tylko 26 podmiotów zatrudnia 1 lub więcej pracowników będących jednocześnie osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym (czyli tzw. beneficjentów). Średnia dla tych 26 podmiotów wynosi 14 beneficjentów, mediana wynosi 3, najwięcej – 92 beneficjentów zatrudnia duże stowarzyszenie prowadzące podmioty reintegracyjne dla osób z niepełnosprawnością.

Tabela 7. Statystyki dotyczące liczby zatrudnionych beneficjentów.

N ważnych odpowiedzi	215
-----------------------------	------------

¹⁰ średnia i mediana obliczone dla podmiotów zatrudniających >= 1 pracownika.

Liczba PES deklaruująca 0 pracowników	189
Liczba PES deklaruująca >= 1 pracowników	26
Średnia¹¹	14
Mediana	3
Maximum	92
Suma	364

Zważywszy na bardzo nieliczną grupę PES zatrudniających osoby zagrożone wykluczeniem społecznym (26) analiza oparta na porównaniu średnich wartości zatrudnienia dla poszczególnych form prawnych, jest niemiarodajna. Najwięcej beneficjentów zatrudnia 1 spółdzielnia pracy – 89 osób. Dość aktywne i mające duże możliwości są stowarzyszenia. Dla 12 stowarzyszeń, które zatrudniają osoby zagrożone wykluczeniem społecznym średnia wynosi 16. Również spółdzielnie socjalne mają relatywnie dobre wyniki na tym wymiarze (dla 6 spółdzielni średnia wynosi 7).

Tabela 10 Średnie liczby zatrudnionych beneficjentów w poszczególnych formach prawnych.

	spółdzielnia pracy (N=1)	spółdzielnia socjalna (N=6)	inna spółdzielnia (N=1)	fundacja (N=6)	stowarzyszenie (N=12)
średnia liczba zatrudnionych beneficjentów	89	7	29	2	16

V.6 Zatrudnienie i zwolnienia beneficjentów w ostatnich 12 miesiącach funkcjonowania PES.

Analiza odpowiedzi na pytanie o liczbę beneficjentów, którzy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zostali zatrudnieni w badanych podmiotach pokazuje, że przyjęcia do pracy odbyły się w 25 badanych PES i dotyczyły w sumie 109 osób. Średnia dla omawianych 25 podmiotów wynosiła 4,4 osoby, a mediana 2 osoby.

Tabela 11. Statystyki dotyczące liczby beneficjentów zatrudnionych w PES w 2017 r.

N ważnych odpowiedzi - zatrudnienie w ostatnim roku	198
Liczba PES deklarujących brak zatrudnienia	173
Liczba PES zatrudniająca >= 1 pracownika	25
Średnia¹²	4,4
Mediana	2
Maximum	36
Suma	109

Zwolnienia pracowników w ostatnim roku (2017) dokonało 23 PES i dotyczyły one 58 osób. Średnia dla 23 omawianych PES wynosiła 2,5 osoby przy medianie równej 2.

¹¹ średnia i mediana obliczone dla podmiotów zatrudniających >= 1 pracownika.

¹² średnia i mediana obliczone dla podmiotów zatrudniających >= 1 pracownika.

Tabela 12. Statystyki dotyczące liczby beneficjentów zwolnionych z PES w 2017 r.

N ważnych odpowiedzi – zwolnienie w ostatnim roku	198
Liczba PES deklarujących zwolnienie 0 pracowników	165
Liczba PES deklarujących zwolnienie 1>=1 pracowników	23
Średnia¹³	2,5
Mediana	2
Maximum	12
Suma	58

Porównując statystyki dla obu przypadków – zatrudnienia i zwolnień osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w badanych PES możemy dostrzec, że blisko dwa razy więcej osób zostało przyjętych do pracy w 2017 roku (łącznie 109) niż zakończyła pracę (58).

Czy istnieje współzależność między zwalnianiem a zatrudnianiem beneficjentów i w jakich typach przedsiębiorstw odbywają się te przetarasowania?

Odpowiedź na to pytanie jest twierdząca. W tym roku istnieje korelacja¹⁴ pomiędzy faktem przyjmowania do pracy nowych beneficjentów, a zakończeniem pracy przez „starych” beneficjentów w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

Kolejne pytanie, dotyczy tego, w jakich PES były dokonywane zwolnienia i zatrudnienia nowych osób do pracy. Najwyższą średnią osób zatrudnionych w ostatnim roku wyliczoną dla PES, które zatrudniły minimum 1 osobę, miało 12 stowarzyszeń (średnia 6 nowych pracowników), wysoką średnią miały też spółdzielnie socjalne i fundacje (4 osoby nowopryjęte do pracy).

Ponieważ występuje związek między przyjmowaniem i zwalnianiem pracowników, również stowarzyszenia, fundacje i spółdzielnie socjalne mają najwyższe średnie liczby osób zwolnionych z pracy w ostatnim roku (stowarzyszenia – 3 osoby, fundacje – 3, spółdzielnie socjalne – 2)

Na koniec próba odpowiedzi na pytanie o losy zwolnionych osób – czy zostały one przygotowane do pracy na „otwartym” rynku, czy ich los jest nieznan?

Zacznijmy jednak od statystyk. Z tych 23 PES, które dokonały zwolnień 13 podmiotów zadeklarowało, że ich beneficjenci (36 osoby zwolnione) znaleźli pracę na otwartym rynku pracy. Porównując te dane z 58 osobami, które pracę straciły oznacza to, że 62% zwolnionych beneficjentów nadal pracuje na „otwartym rynku”. Należy też pamiętać, że część osób, które zakończyły pracę mogła stracić zdolność do jej wykonywania oraz, że nie wszystkie PES monitorują losy swoich beneficjentów.

Tabela 13. Statystyki dotyczące liczby beneficjentów, którzy znaleźli prace po opuszczeniu PES w 2017 r.

N ważnych odpowiedzi - znalezienie pracy	195
Liczba PES, u których 0 pracowników znalazło zatrudnienie na otwartym rynku pracy	182

¹³ średnia i mediana obliczone dla podmiotów zatrudniających ≥ 1 pracownika.

¹⁴ Współczynnik korelacji liniowej Pearsona $r = 0,842$.

Liczba PES, u których ≥ 1 pracowników znalazło zatrudnienie na otwartym rynku pracy	13
Średnia¹⁵	2,8
Mediana	2
Maximum	10
Suma	36

Analiza średnich dla poszczególnych form prawnych (tylko podmiotów, które zadeklarowały, że w ostatnim roku dokonały zwolnień swoich beneficjentów oraz znalazły dla nich pracę na otwartym rynku) pokazuje, które PES najbardziej „dbają” o zagwarantowanie pracy dla swoich beneficjentów na zewnątrz organizacji. Z poniższej tabeli wynika, że relatywnie najlepiej poradziły sobie z tym zadaniem spółdzielnie socjalne (średnia liczba osób zwolnionych i tych, które znalazły pracę na otwartym rynku równa 2) oraz stowarzyszenia (średnia liczba osób zwolnionych i tych, które znalazły pracę na otwartym rynku - 3).

Tabela 14. Średnie liczby beneficjentów zwolnionych z PES i beneficjentów, którzy znaleźli pracę na otwartym rynku z podziałem na formy prawne.

	Średnia liczba beneficjentów, z którymi rozwiązano umowę o pracę w 2017 r. (N=23)	Średnia liczba beneficjentów, znaleźli prace na otwartym rynku w 2017 r. (N=13)
	średnia	średnia
spółdzielnia socjalna	2 (N=5)	2 (N=3)
spółdzielnia pracy	2 (N=2)	-
inna spółdzielnia	2 (N=1)	2 (N = 1)
fundacja	3 (N=4)	7 (N=1)
stowarzyszenie	3 (N=11)	3 (N=8)

V.7 Wolontariusze

W kontekście zasobów ludzkich przedsiębiorstw społecznych, bardzo istotną informacją pozostaje poziom współpracy tych organizacji z wolontariuszami. Stanowią oni bowiem bardzo ważną część składową zasobów ludzkich przedsiębiorstwa, angażując się w jego działalność w sposób nieodpłatny. Żniwo będzie godne, a żniwiarz

Tabela 15. Statystyki dotyczące liczby wolontariuszy współpracujących z PES w 2017 r.

N ważnych odpowiedzi - współpraca z wolontariuszami	214
--	------------

¹⁵ średnia i mediana obliczone dla podmiotów zatrudniających ≥ 1 pracownika.

Liczba PES, deklaruująca brak współpracy z wolontariuszami	76	Statystyki bez przypadku odstającego = 850
Liczba PES, deklaruująca ≥ 1 wolontariuszy	138	137
Średnia ¹⁶	21,9	15,8
Mediana	10	10
Maximum	850	186
Suma	3019	2169

138 z 214 badanych organizacji (64,4%) w 2017 roku współpracowała z co najmniej jednym wolontariuszem. Średnia liczba wolontariuszy na 1 organizację wynosi prawie 22 osoby, mediana 10, przy czym średnia zmniejsza się do 15,8 wolontariuszy po usunięciu przypadku odstającego – organizacji, która współpracowała w 2017 roku z 850 wolontariuszami. W sumie 138 PES korzystało ze wsparcia 3019 wolontariuszy.

Podmiotami w największym stopniu korzystającymi z wolontariatu są, jak co roku, fundacje (ok. 63% fundacji współpracowała z co najmniej 1 wolontariuszem, przy średniej na organizację - 15) oraz stowarzyszenia (50% współpracowała z co najmniej 1 wolontariuszem, przy średniej - 16). Z badanych w tym roku PES jeszcze tylko spółdzielnie socjalne współpracowały z wolontariuszami – (4 z 9 przy średniej – 4 wolontariuszy).

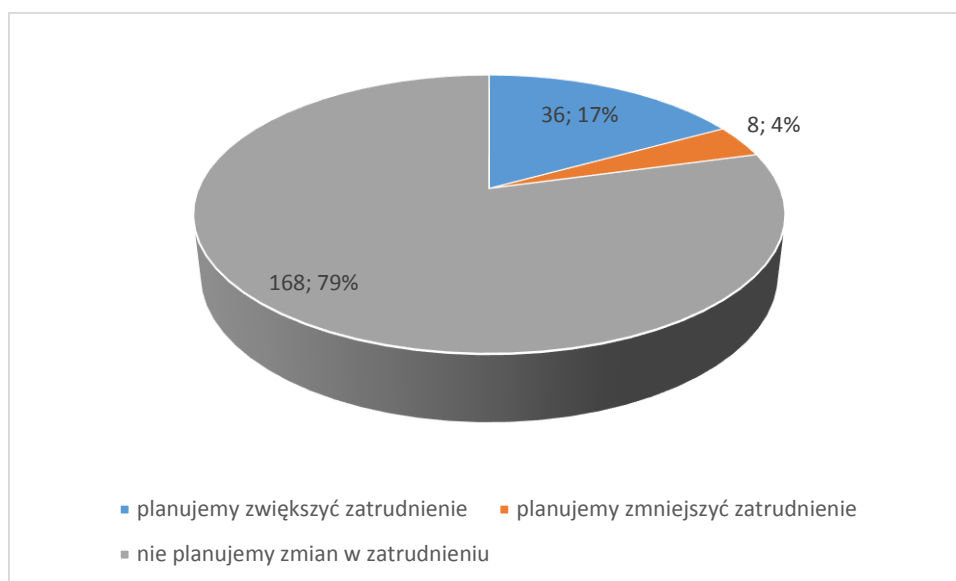
VI. Rozwój zasobów ludzkich

VI.1 Plany dotyczące zatrudnienia w najbliższych 12 miesiącach

Analizując sytuację respondentów pod kątem planowanych zmian w poziomie zatrudnienia, warto zwrócić uwagę, iż zdecydowana większość – 168 z 212 PES, czyli 79% nie planuje zmian w tym zakresie w czasie najbliższych 12 miesięcy. Spośród pozostałych organizacji, więcej planuje jednak zwiększyć zatrudnienie – 36 PES (17%) niż je zmniejszyć – 8 PES (4%). Plany PES związane z zatrudnieniem w 2018 roku są niemal identyczne jak zamiary dot. zatrudnienia na rok 2017 r.

¹⁶ średnia i mediana obliczone dla podmiotów zatrudniających ≥ 1 pracownika.

Wykres 26. Plany dotyczące zatrudnienia w najbliższych 12 miesiącach.

N=212

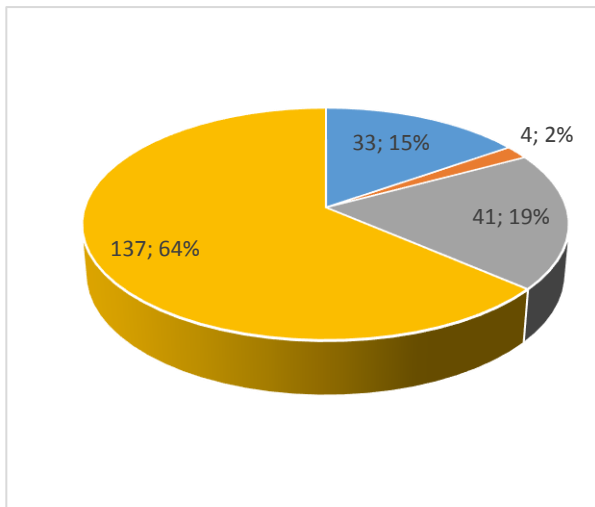
Najbardziej optymistycznie podchodzą do planów zatrudnienia spółdzielnie socjalne oraz fundacje, z których ¼ planuje zwiększyć zatrudnienie.

VI.2 Wpływ pracowników i członków przedsiębiorstw społecznych na ważne decyzje w organizacji

Analizując odpowiedzi uzyskane od respondentów na pytanie: „Jaki jest poziom wpływu członków i pracowników (innych niż kierownictwo) na podejmowanie istotnych decyzji dotyczących działalności organizacji?”, należy stwierdzić, iż badane podmioty:

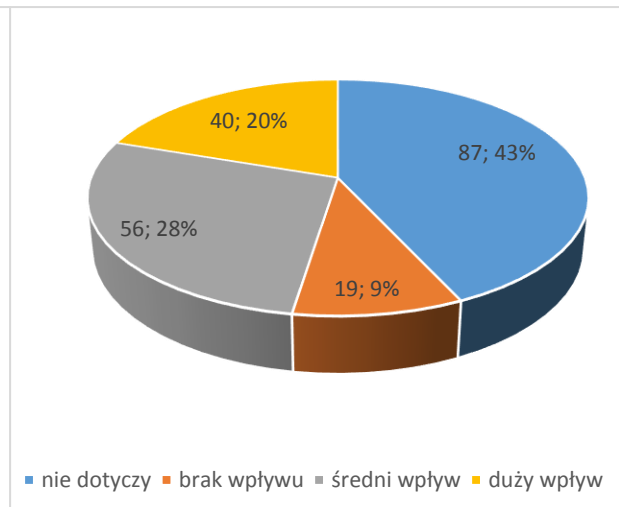
- w odniesieniu do członków organizacji 64% badanych uznaje swoich członków za osoby znaczące w procesie decyzyjnym, kolejne 19% deklaruje średni wpływ członków na decyzje, 2% brak wpływu, a 15% uznało, że taka sytuacja (wpływ na decyzje) ich w ogóle nie dotyczy. Duży i średni wpływ członków na decyzje deklaruje 95% stowarzyszeń i 9/10 spółdzielni pracy i socjalnych. Fundacje relatywnie najczęściej (ok. 40%) zaznaczały, że badana kwestia ich nie dotyczy, ale i tak ponad połowa zaznaczyła, że wpływ członków na podejmowanie decyzji jest duży bądź średni.
- w odniesieniu do pracowników sytuacja wygląda nieco inaczej – 43% badanych PES twierdzi, że sytuacja wpływu pracowników na decyzje w PES ich nie dotyczy, 9% PES deklaruje brak wpływu pracowników na decyzje. 28% PES zaznaczyło, że pracownicy mają średni wpływ podejmowanie istotnych decyzji w organizacji, a 20% deklarowała duży (głównie fundacje i spółdzielnie socjalne).

Wykres 27. Wpływ członków na decyzje w PES.

N=215

Wykres 28. Wpływ pracowników na decyzje w PES.

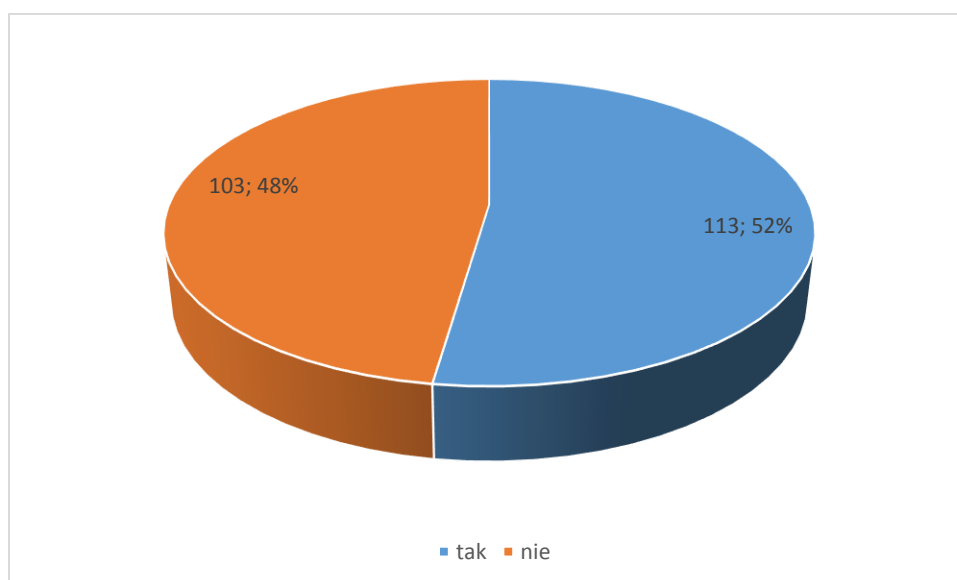
N=202

VI.3 Podnoszenie kwalifikacji zawodowych

Kolejna część analizy dotyczy kwestii związanej z doksztalcaniem się pracowników organizacji i aktywnością badanych organizacji jako usługobiorców na rynku szkoleń, doradztwa, studiów wyższych i podyplomowych oraz innych form kształcenia.

Na pytanie, czy w okresie ostatniego roku pracownicy badanych organizacji korzystali z jakiegokolwiek formy podnoszenia kwalifikacji zawodowych, 113 z 216 PES (52%) udzieliło twierdzącej odpowiedzi. Wynik ten wskazuje, że pracownicy podmiotów ekonomii społecznej są zainteresowani podnoszeniem kompetencji i kwalifikacji w drodze edukacji formalnej, jak i nieformalnej oraz wykorzystują dostępne na rynku możliwości. W tej edycji badania wszystkie typy PES w równych proporcjach szkoliły swych pracowników.

Wykres 29. Procent PES, które w 2017 roku podnosiły kwalifikacje swoich pracowników.

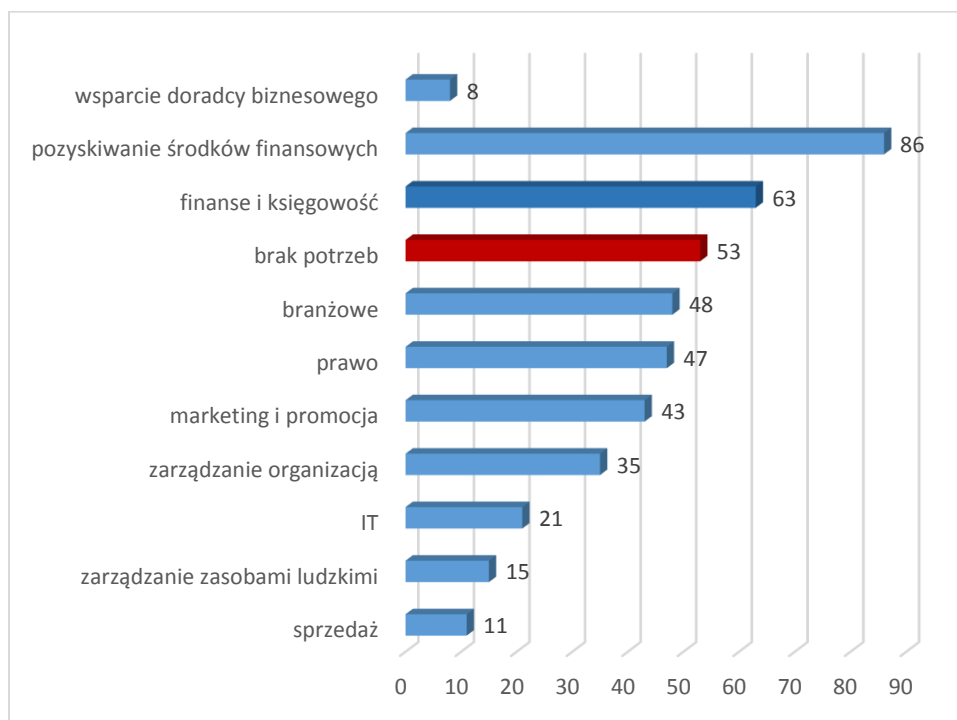
N=216

Kolejna część badania dotyczyła obszarów, w jakich ankietowane organizacje widzą potrzebę wsparcia doradczo-szkoleniowego. 53 badanych PES uznała, że ich pracownicy nie potrzebują tego typu pomocy. Zdecydowana większość organizacji (167 PES) uznała jednak potrzebę doszkalania się ich pracowników.

Najczęściej wybieraną dziedziną (86 PES) było pozyskiwanie środków finansowych (np. z Unii Europejskiej). Na drugiej pozycji w 2017 roku znalazły się szkolenia z finansów i księgowości (63 PES) następnie, najliczniejszą grupę stanowią Ci, którzy uważają, że nie mają potrzeb szkoleniowych (53 PES). Na czwartym miejscu w tegorocznym rankingu zapotrzebowania na szkolenia są szkolenia branżowe – zgodne z profilem działalności organizacji (48 badanych PES) oraz niemal ex equo – z zakresu prawa (47 PES). Najmniejszym zainteresowaniem cieszyły się techniki sprzedaży, zarządzanie zasobami ludzkimi oraz technologie teleinformatyczne. PES prowadzące działalność gospodarczą oraz łączące działalność gospodarczą z odpłatną najchętniej skorzystałyby ze szkoleń w obszarze: promocji i reklamy, księgowości i finansów, prawa oraz szkoleń branżowych. PES nie prowadzące działalności

ekonomicznej są w zdecydowanej przewadze zainteresowane szkoleniami z zakresu pozyskiwania środków finansowych na działalność oraz finansów i księgowości.

Wykres 30. Obszary wymagające wsparcia edukacyjnego w PES.

N=220, odpowiedzi nie sumują się do N, gdyż można było dokonać wielokrotnego wyboru.

Jakie obszary kształcenia są szczególnie priorytetowe dla wybranych form prawnych?

- Spółdzielnie socjalne najbardziej zainteresowane były pozyskaniem wiedzy z zakresu specyfiki branży, w której działają, następnie technik sprzedaży, finansów i księgowości oraz zagadnień prawnych;
- Fundacje interesują się wiedzą na temat pozyskiwania środków finansowych, promocją i reklamą oraz szkoleniami branżowymi;
- Stowarzyszenia mają potrzeby związane ze zdobyciem wiedzy nt. możliwości pozyskiwania źródeł finansowych, finansów i księgowości; duża ich część zaznaczyła, że pracownicy nie potrzebują szkoleń;
- Spółdzielnie pracy, inwalidów i niewidomych oraz inne formy spółdzielni mają podobne potrzeby i dotyczą one: księgowości i finansów oraz szkoleń branżowych.

VII. Działalność ekonomiczna

Jednym z ważniejszych aspektów funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej jest ich „sprawność” w generowaniu przychodów dla organizacji. Ten typ podmiotów może czerpać środki na swą działalność zarówno z pozyskiwania źródeł finansowania zewnętrznego, takich jak projekty, sponsoring, tzw. 1%, ale też z prowadzenia działalności gospodarczej i/lub odpłatnej. Sprawne

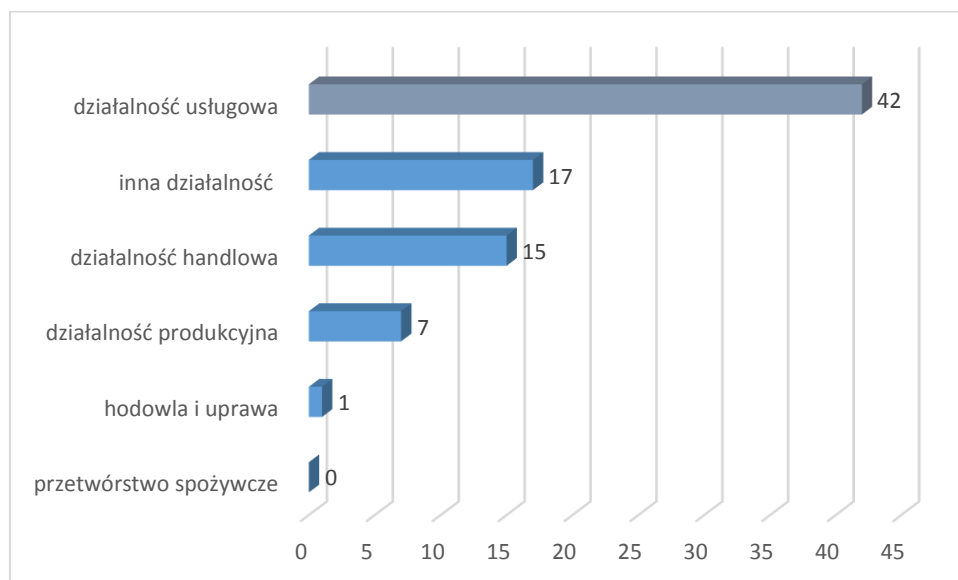
poruszanie się w tych odmiennych zasadach generowania przychodu rzutuje na kondycję finansową i zasięg działalności społecznej.

W ostatniej części badania koncentrujemy się właśnie na ekonomicznych aspektach funkcjonowania małopolskich PES.

VII.1 Obszary działalności ekonomicznej i jej odbiorcy

W tegorocznym badaniu – podobnie jak w poprzednim roku - rozszerzono grupę badanych podmiotów również na te, które nie prowadzą działalności ekonomicznej i jak wynika z badania stanowią one większość próby badawczej (136 PES). Z tych, które omawianą działalność prowadzą, większość wymieniła działalność usługową (42 wskazania), drugą w kolejności była kategoria „inna działalność” (z pytania otwartego wynika, że chodzi głównie o działalność kulturalną, edukacyjną, wydawniczą, bankową, itp. skonkretyzowane obszary działalności). 15 PES wymieniło działalność handlową, 7 produkcyjną, 1 spółdzielnia – hodowlę i uprawę, żaden z badanych PES nie zajmuje się przetwórstwem spożywczym.

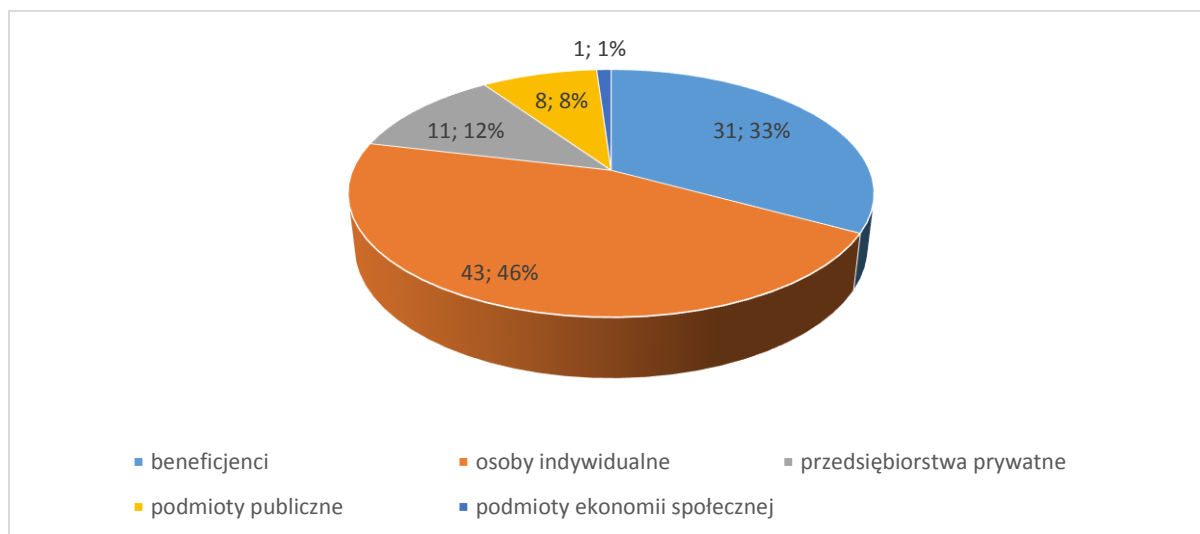
Wykres 31. Obszary działalności ekonomicznej PES.

N=94. Liczba odpowiedzi nie sumuje się do N, gdyż można było dokonać wielokrotnego wyboru.

Przedmiotem analizy w badaniu byli także główni odbiorcy produktów oferowanych przez podmioty ekonomii społecznej (można było wybrać tylko jedną odpowiedź). Najwięcej badanych PES sprzedawało produkty i usługi osobom indywidualnym 46%, w drugiej kolejności beneficjentom (33%), dopiero na trzecim miejscu są przedsiębiorstwa (12%); 8% PES uznało za głównego klienta podmioty publiczne, a 1% inne podmioty ekonomii społecznej.

Wykres 32. Główni odbiorcy dóbr i usług.

N=94

Przyglądając się formom prawnym w kontekście tzw. „głównego klienta” i branży widać następujące prawidłowości:

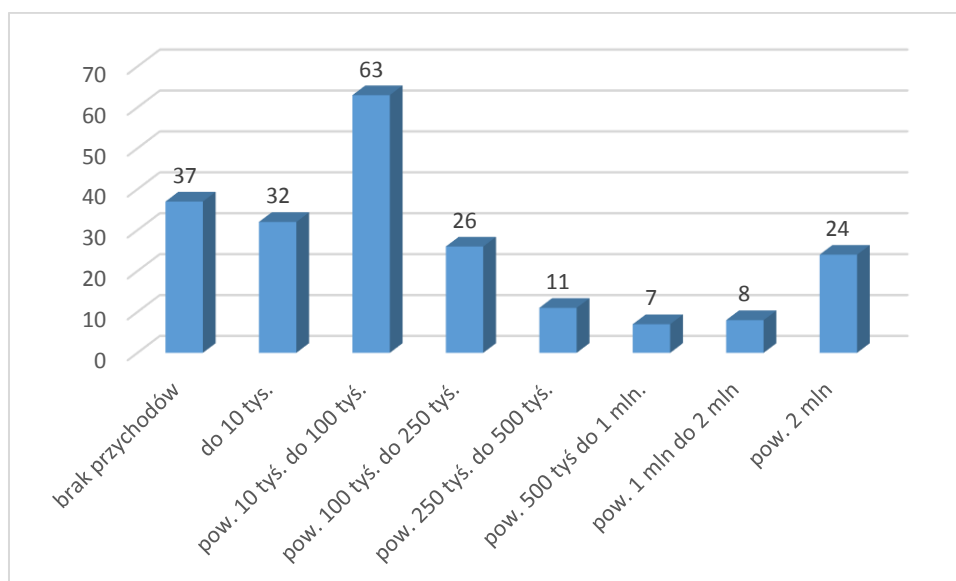
- fundacje oferują swe usługi najbardziej szerokiemu (zróżnicowanemu) klientowi - beneficjentom, osobom indywidualnym, przedsiębiorstwom i podmiotom publicznym;
- spółdzielnie mają głównie klienta biznesowego oraz indywidualnego i prowadzą przede wszystkim działalność usługową i handlową;
- stowarzyszenia mają ofertę skierowaną głównie na klienta indywidualnego, następnie na beneficjenta. W pytaniu o branżę stowarzyszenia wybierały głównie usługi, zaznaczały, że ich to pytanie „nie dotyczy”, lub, że prowadzą „inną działalność” (zbieżną z działalnością statutową).

VII.2 Sytuacja finansowa podmiotów ekonomii społecznej

Jak kształtuje się sytuacja finansowa badanych PES (zarówno prowadzących działalność ekonomiczną, jak i takich, które tego nie robią)? Na podstawie rozkładu badanych PES według wielkości przychodów ogółem osiągniętych w 2017 roku, możemy stwierdzić, iż najwięcej podmiotów (63 przypadki) deklaruje osiągnięcie przychodu ogółem powyżej 10 tysięcy złotych, ale nieprzekraczającego 100 tysięcy złotych. Na drugim miejscu pod względem liczebności znalazła się kategoria PES deklarująca brak jakiegokolwiek przychodu, następnie PES, które osiągnęły do 10 tysięcy przychodu (32 PES) w roku 2017.

Warto zwrócić uwagę na 24 PES 8 spółdzielni tzw. „innych”, 7 stowarzyszeń, 5 fundacji oraz 4 spółdzielnie pracy, które to PES osiągnęły przychód powyżej 2 mln. złotych.

Wykres 33. Przychody PES w 2017 r.

N=208

Analizując przedziały przychodów dla różnych form prawnych można zauważyć, że dla fundacji i stowarzyszeń rozpiętość przychodów jest bardzo duża (omawiane PES znajdują się w każdym przedziale), przy czym najwięcej (1/3 fundacji i stowarzyszeń) to te, których przychód waha się pow. 10 tys. – 100 tys.

Spółdzielnie pracy oraz inne formy spółdzielni w większości osiągnęły najwyższy z progów (pow. 2 mln zł.), a spółdzielnie socjalne między 10 tys. -100 tys. i pow. 100 tys. – 250 tys.

W przypadku funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej na rynku, niezwykle istotnym pozostaje poziom przychodów z prowadzonej przez nie działalności ekonomicznej. Odpowiednio wysoki przychód z tej działalności warunkuje stabilność organizacji na rynku, umożliwia on realizację działań społecznych i zapewnia większą autonomię finansową tego rodzaju podmiotom.

Wybierając z próby jedynie fundacje i stowarzyszenia oraz tzw. „inną formę prawną”¹⁷, które zaznaczyły prowadzenie działalności ekonomicznej (gospodarczej, odpłatnej oraz równoległe – gospodarczej i odpłatnej), dostajemy informacje od 87 przypadków PES. Średni udział przychodów z działalności ekonomicznej w tych podmiotach wynosi 33%, ale mediana tylko 15%.

W omawianej grupie 1/4 stanowią PES nie osiągające żadnego przychodu z działalności gospodarczej/odpłatnej, po odfiltrowaniu tych przypadków średnia wzrosła do 44% przychodu z działalności ekonomicznej w przychodach ogółem, a mediana do 33%; natomiast dominanty (wartości najczęściej występujące) to 10% i 100%.

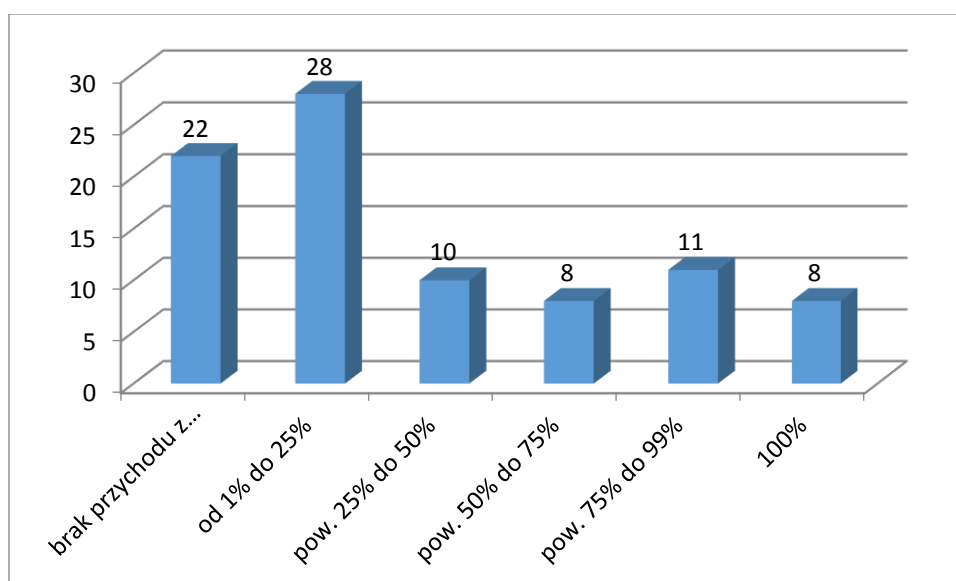
¹⁷ Pominięte zostały spółdzielnie pracy, inwalidów i niewidomych oraz socjalne gdyż w ich przypadku przychód z działalności gospodarczej stanowi główny element w strukturze przychodów.

Tabela 15. Odsetek z działalności ekonomicznej w przychodzie ogółem badanych PES.

Odsetek z działalności ekonomicznej w przychodzie – pełna próba		Odsetek z działalności ekonomicznej w przychodzie – po usunięciu PES deklarujących 0% przychodu z działalności ekonomicznej	
N	87	N	65
Średnia	33	Średnia	44
Mediana	15	Mediana	33,00
Dominanta	0	Dominanta	10 i 100
Minimum	0	Minimum	1
Maksimum	100	Maksimum	100

Zmienna ilościowa „procentowy udział przychodów z działalności ekonomicznej w przychodach ogółem” wśród fundacji, stowarzyszeń i „innych form prawnych” prowadzących działalność ekonomiczną¹⁸ po rekodowaniu na przedziały, dostarcza nam następujących informacji: najliczniejszą grupę stanowią PES osiągające od 1-25% przychodów z działalności ekonomicznej - 28 z 87 PES (32%), kolejną najliczniejszą kategorię stanowią PES, które nie uzyskują przychodu z działalności (22 z 87 PES co stanowi 25%) trzecią – osiągający przychód między 76% do 99% (11 z 87 PES co stanowi 13%).

Wykres 34. Przedziały procentowe przychodów z działalności ekonomicznej w przychodach ogółem.

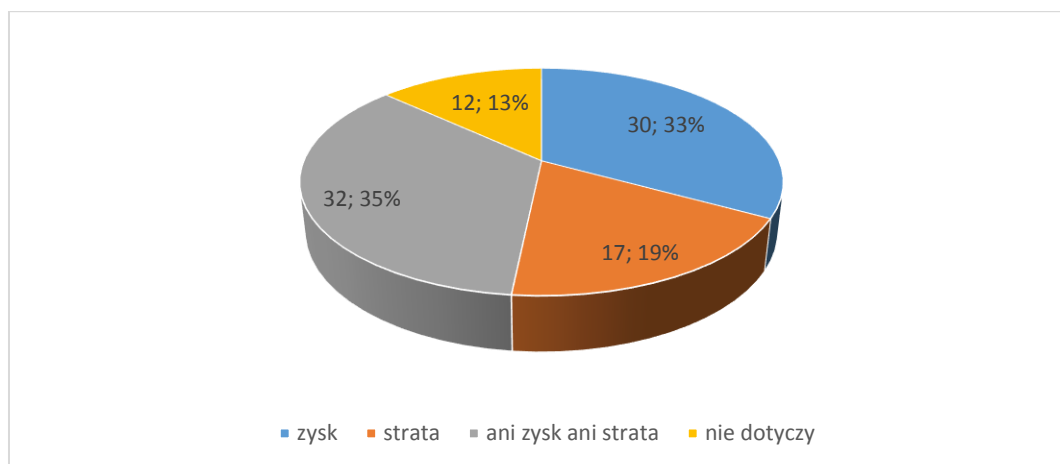
N = 87

Kolejnym elementem badania kondycji finansowej PES było pytanie o wynik finansowy z działalności ekonomicznej w ostatnich 12 miesiącach funkcjonowania PES.

¹⁸ Należy przypomnieć, że o odsetek przychodu z działalności ekonomicznej pytaliśmy tylko te trzy formy prawne.

Na to pytanie odpowiedziało tylko 91 PES (tylko prowadzące działalność ekonomiczną). W roku 2017 największy odsetek badanych PES odpowiedział, że nie osiągnął ani zysku ani straty (35%), kolejna najliczniejsza grupa to PES, które osiągnęły w 2017 r. zysk z prowadzonej działalności (33%). Blisko 1/5 stanowią jednak PES (głównie „inne spółdzielnie”) które odnotowały stratę.

Wykres 35. Efekt prowadzonej przez PES działalności ekonomicznej.

N = 91

Stowarzyszenia i fundacje to podmioty, które dzielą się niemal na pół na te, które osiągnęły bilans zerowy (wytlumaczeniem może być fakt, że większość z nich prowadzi tylko statutową działalność odpłatną, która co do zasady nie może generować zysku) oraz zysk z działalności ekonomicznej.

Spółdzielnie pracy oraz „inne formy spółdzielni” mają udziały zarówno w grupie tych, którzy mieli stratę na działalności, jak i zysk.

VII.3 Bariery i słabości utrudniające rozwój/zwiększenie skali działania państwa organizacji

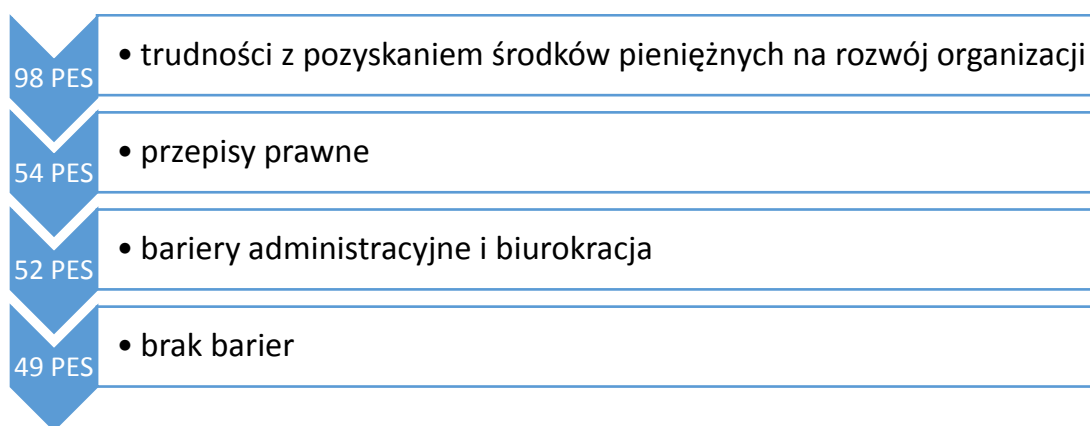
Istotną częścią przeprowadzonych badań są odpowiedzi na pytanie o główne bariery i słabości utrudniające rozwój/zwiększenie skali działania podmiotów ekonomii społecznej¹⁹. Uczestników badania poproszono o wskazanie maksymalnie 3 najważniejszych barier i słabości, które utrudniają rozwój ich organizacji. Spośród 208 respondentów, którzy udzielili odpowiedzi na to pytanie, 49, czyli 23,5% uznało, że nie widzi takich barier.

Zdecydowana większość bo 159 PES wskazała na różne bariery, przy czym od wielu lat na pierwszym miejscu znajdują się trudności z pozyskaniem środków pieniężnych na rozwój organizacji (98), w drugiej kolejności bariery prawne (54) i administracyjne (52). Najmniej problematyczne w tegorocznej próbie były: brak popytu na oferowane produkty (12 wskazań), brak doświadczenia kadry (15 PES) oraz nieskuteczne działania promocyjne (16 PES).

Hierarchię barier wskazywanych przez badane PES przedstawia poniższy schemat.

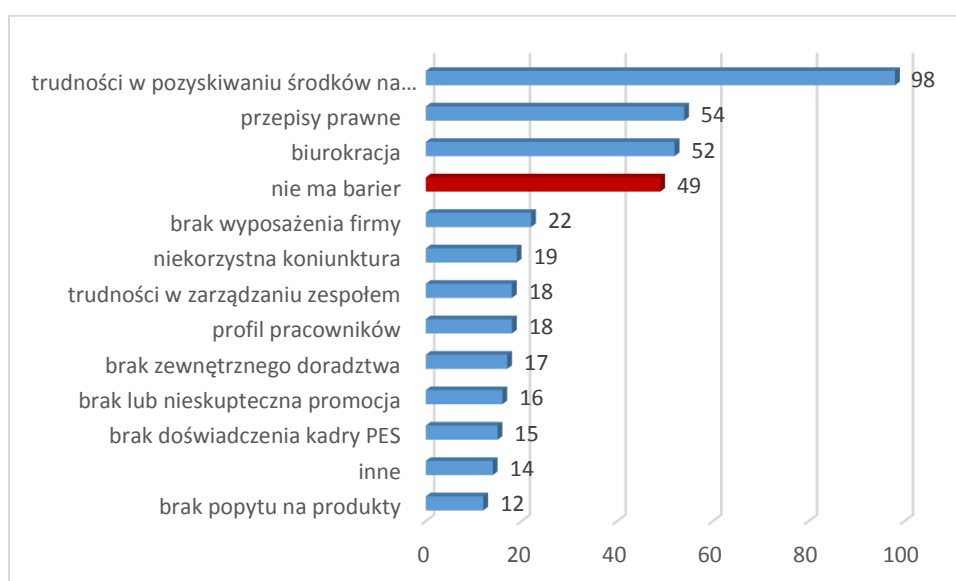
¹⁹ We wcześniejszych edycjach badań, nakierowanych na przedsiębiorstwa społeczne pytaliśmy o bariery utrudniające działalność ekonomiczną.

Schemat 3. Główne bariery i słabości utrudniające rozwój/zwiększenie skali działania PES.

Warto zwrócić uwagę, że wyżej wymienione bariery są niezależne od PES, nie wynikają z ich słabości, braku zasobów, doświadczenia itd., tylko są barierami zewnętrznymi, w tym systemowymi. Dopiero na piątym miejscu pod względem uciążliwości dla rozwoju znajdują się: braki związane z wyposażeniem (22 wskazań), czy trudności w zarządzaniu zespołem oraz profil pracowników (po 18 wskazań), itp. czynniki, które są wewnętrznymi barierami organizacji. Poczyszający jest jednak całkiem spory odsetek tych, którzy barier nie dostrzegają.

Wykres 36. Najważniejsze bariery utrudniające działalność ekonomiczną.

N = 208. Liczba wskazań nie sumuje się do N, bo można było wskazać kilka barier.

Podczas analizy barier rozwoju PES ze względu na ich formę organizacyjną widać, że stowarzyszenia i fundacje wskazują przede wszystkim na trudności z pozyskaniem środków pieniężnych na rozwój organizacji oraz biurokrację. Ok. 1/5 fundacji i ¼ stowarzyszeń nie widzi też żadnych barier w prowadzeniu działalności ekonomicznej.

Dla spółdzielni socjalnych największy problem stanowi: zła koniunktura na rynku, brak wyposażenia oraz trudności z pozyskaniem środków na rozwój. Dla spółdzielni pracy (w tym spółdzielni inwalidów i

niewidomych) problemem jest i profil pracowników oraz przepisy prawne, natomiast „innych spółdzielni” zła koniunktura i przepisy prawne.

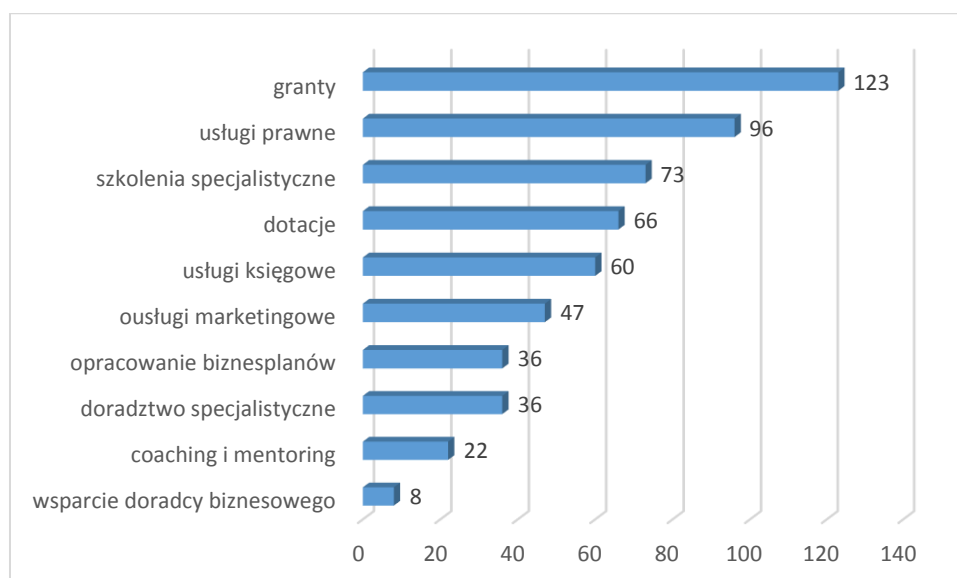
VII.4 Potrzeby w zakresie wsparcia oferowanego przez ośrodki wsparcia ekonomii społecznej.

W Małopolsce funkcjonują tzw. ośrodki wsparcia ekonomii społecznej (OWES) oferujące szerokie wsparcie dla podmiotów ekonomii społecznej. W tegorocznej edycji badania poproszono zatem badane podmioty o zaznaczenie maksymalnie 5 najważniejszych form wsparcia potrzebnych PES. Do wyboru zostały przedłożone faktycznie znajdujące się w ofercie OWES formy wsparcia, takie jak:

- Usługi księgowe
- Usługi prawne
- Usługi marketingowe
- Dotacje na stworzenie miejsca pracy
- Szkolenia specjalistyczne
- Wsparcie kluczowego doradcy biznesowego
- Doradztwo specjalistyczne
- Opracowanie biznesplanów/planów naprawczych/strategii rozwoju/planów rozwoju
- Wsparcie w postaci coachingu, mentoringu
- Granty do 10 tys. zł na rozwój usług społecznych.

Na pytanie o najbardziej pożądaną formę wsparcia badane PES w zdecydowanej większości wskazały granty na rozwój usług społecznych (123 wskazania), następne w kolejności były: usługi prawne (96 PES), specjalistyczne szkolenia (73 PES) oraz dotacje (66 PES) i usługi księgowe (60). Najmniej oczekiwaną formą wsparcia okazało się wsparcie doradcy biznesowego (8 wskazań). Ranking oczekiwanych form wsparcia prezentuje poniższy wykres.

Wykres 37. Najbardziej pożądane formy wsparcia badanych PES w 2017 r.

N = 202. Liczba wskazań nie sumuje się do N, bo można było wskazać kilka form wsparcia.

Analizując najbardziej atrakcyjne formy wsparcia z perspektywy formy prawnej, można podać kilka prawidłowości:

- Grantami niemal w równych proporcjach interesują się wszyscy poza spółdzielniami pracy i inwalidów i niewidomych.
- Usługi prawne są najbardziej pożądane przez spółdzielnie pracy w tym inwalidów i niewidomych oraz inne spółdzielnie.
- Szkolenia specjalistyczne są pożądane przez wszystkie formy prawne PES
- Usługami księgowymi zainteresowane są przede wszystkim stowarzyszenia i fundacje, ale też spółdzielnie (wszystkie typy)
- Doradztwo specjalistyczne wydaje się interesujące dla dużej części stowarzyszeń i innych form spółdzielni.
- Dotacjami na tworzenie nowych miejsc pracy zainteresowana jest przede wszystkim fundacje i spółdzielnie (wszystkie typy)
- Usługami marketingowymi zainteresowane są relatywnie najczęściej spółdzielnie pracy i spółdzielnie socjalne oraz inne spółdzielnie.
- Pomoc w opracowaniu biznesplanów jest relatywnie najbardziej atrakcyjna dla innych spółdzielni (samopomoc chłopska, spółdzielcze banki i spółdzielnie usługowo-handlowe)
- Coachingiem i mentoringiem były przede wszystkim fundacje i stowarzyszenia.
- Wsparcie doradcy biznesowego zaznaczyły 4 fundacje i 3 stowarzyszenia.